

VDSN

Vereniging Docenten Spaans in Nederland
SEMBRAMOS EL ESPAÑOL, AMPLIAMOS EL MUNDO
www.vdsn.nl

Foco

VERANO DE 2024

Spaans in trek als examenvak

Literatuur en landschap

Literatura y cine en la clase ELE

El carnaval de Oruro 2a. parte

Entrevista a Frederique Bauer

Inhoudsopgave

- 4 Spaans in trek als examenvak
- 5 Het predicaat Generación Excelente voor het eerst toegelend *Carla Sánchez Kist*
- 6 Literatuur en landschap *Dorotea ter Horst*
- 8 Antonio López in het Drents museum *Floor van Heuvel*
- 10 Potenciando la Enseñanza del Español desde 1986 *Carla Sánchez Kist*
- 11 Literatura y cine en la clase de ELE *Nahid L'Merrouni*
- 16 Adividanzas de verano

- 17 Koninginnen Máxima en Letizia in Tuschinski *Margreet Cornelius*
Describiendo la portada de la revista, Los Sanfermines
- 18 El carnaval de Oruro Parte II, *María Esther Bumer*
- 22 El rincón del libro
- 24 Viajando al pasado con Dalí *Carola Flores Sard*
- 26 Te presentamos a Frederique Bauer, entrevista
- 28 Reseña del libro *Marjanne Haitisma*
- 29 Cultuurbewustzijn getoetst? *Esther Schat*
- 30 Ideen voor de zomer, inspiratie voor in de Nederland en daarbuiten

Agenda

Werkveldcommissie

Vrijdag 28 juni, HU, 14.00-17.00 uur (met lunch)

Uniendo mundos: III Jornada ELE-HU sobre la Ciudadana Global

Vrijdag 28 juni, HU, 14.00-17.00 uur

Conferentie van Dynamic Language Learning

1 en 2 november, Eindhoven.

Aanmelden, zie QR-code.

Inleverdata kopij Foco 2024

maandag 19 augustus
maandag 18 november

maandag 19 mei 2025
maandag 18 augustus 2025

foco@vdsn.nl

Foto op voorkant: Pamplona tours

Foto op achterkant: Pixabay.com

VDSN tiene una cuenta en estos medios sociales.

Te animas a participar en la conversación?

21 y 22 de octubre: **digital**
Del 23 al 26 de noviembre: **presencial**

- Seis días de formación, aprendizaje y divulgación ELE
- Más de 50 horas de evento específico para el sector ELE
- Celebra el español con actividades culturales y de ocio
- Con un encuentro empresarial entre escuelas, profesores y agencias
- Accede a una de las 80 invitaciones oro que te permiten asistir al evento totalmente gratis y con todos los gastos pagados.

Sede: **Alicante**

MS INFORMACIÓN E INVITACIONES ORO EN:
semanaespaol.org

ESPAÑOL EN ESPAÑA
COMUNITAT VALENCIANA
Turespaa
Alicante
Costa Blanca
GOBIERNO DE ALICANTE
ICEX

Van de redactie

Mieke Timmers

In dit nummer plaatsen we voor het eerst QR-codes bij artikelen.

Wat is een QR-code en wat kun je ermee? Je ziet ze in drukwerk, op posters, in musea enz.

Het is een handige tool om de URL (het adres van de website, een pagina, of een document op een website) te fotograferen met je mobiele telefoon.

Je hoeft dan niet het hele adres over te typen in de adresbalk. Zet je mobiel aan, klik op de camera, houdt deze bij de QR-code en er verschijnt een geel balkje.

Klik op het gele balkje en je komt direct op de betreffende pagina van de website.

Om documenten op je computer te zetten, en verder te

gebruiken of te verwerken, kopieër je de URL op je mobiel en app of mail je deze naar jezelf.

In de komende nummers gaan we lesmateriaal niet meer helemaal afdrukken maar op onze website zetten; door middel van de QR-code kun je deze dan direct downloaden.

Caja de letras

Scan deze QR-code eens en je zult verrast worden met een mooi filmpje door Instituto Cervantes op YouTube gezet. (Met dank aan een lieve vriendin voor de tip!)

Van de bestuurstafel

Danielle Siems

Dit jaar bestond het Amsterdams Spaans filmfestival (12-21 april) tien jaar. Dit toch al mooie event werd daardoor nog specialer. Op donderdag 18 april waren docenten Spaans samen met hun leerlingen welkom in het Koninklijk Theater Tuschinski te Amsterdam. Een uniek uitje, niet alleen vanwege het vertonen van de Spaanse film *Campeonex* (Javier Fesser), maar vooral vanwege de aanwezigheid van koningin Máxima en koningin Letizia. Of, zoals één van mijn leerlingen zei, omdat het een mooie kans was om een keer in het Tuschinski te zijn. Al zittend tussen mijn leerlingen besepte ik hoe bijzonder het is, dat alle leerlingen die daar aanwezig waren, Spaans volgen op hun school. Ondanks de landelijke trend van dalende interesse voor de moderne vreemde talen in het onderwijs, is er bij Spaans nog steeds sprake van groei.

In vergelijking met tien jaar geleden (2014) is het aantal leerlingen dat examen doet in Spaans met bijna 2000 toegenomen. Van 2655 leerlingen in 2014 naar 4623 in 2024 (DUO). De populariteit van de taal viel me ook op in het mbo. Toen mijn oudste zoon zich onlangs inschreef op het ROC, werd direct aangegeven dat hij geen Spaans meer kon kiezen; die groepen zaten al vol! Hij kon nog kiezen uit Frans en Duits. Laten we als docenten vooral gaan voor kwalitatieve groei, voor meer aandacht voor de vaardigheden en de culturen die bij het Spaans horen. Dat kan bij alle leerlingen en studenten, op alle niveaus en in alle typen onderwijs. In deze Foco is er ruim

aandacht voor cultuur, variërend van lesmateriaal dat direct te gebruiken is in de les tot aandacht voor carnaval in Bolivia en de Spaanse kunstenaar Antonio López. Er is ook veel informatie over nieuwe boeken, misschien dat er juist in de zomervakantie tijd gemaakt kan worden om te lezen. Duik in een boek om een nieuwe wereld te leren kennen en te ontspannen.

Alvast een heel fijne en positieve zomervakantie gewenst met vooral veel aandacht voor jezelf en de rust om het afgelopen schooljaar te evalueren. Sta even stil bij wat je hebt gedaan, bij wat je al doet, bij wat je nog wilt doen. Houd het klein; de vrije uren van een docent zijn gauw gevuld;).

Spaans in trek als examenvak ten koste van Frans en Duits: 'Zo'n heerlijke taal, ook qua klank'

Uit de Telegraaf in binnenland 10 mei 2024:

MARTIJN SCHOOLENBERG

AMSTERDAM - Duits en Frans worden steeds minder populair als examenvak. Intussen is het Spaans aan een opmars bezig. Dat blijkt uit cijfers van de Dienst Uitvoering Onderwijs.

Vanaf dinsdag is het weer stressen geblazen, want dan gaan de centraal schriftelijke eindexamens van start. En bij de talen is een opvallende ontwikkeling in de populariteit van keuzevakken zichtbaar. Zo nam het aantal eindexamenkandidaten Spaans tussen 2020 en 2024 toe van 3907 naar 4623, een stijging van ruim 18 procent.

Bij de vakken Duits en Frans is juist een dalende trend zichtbaar. In dezelfde periode nam het aantal kandidaten af van 65.200 naar 54.756 (-16 procent) en van 32.291 naar 29.230 (-9,5 procent).

'Zonde!'

Die ontwikkeling leidt tot verdriet bij Bettina Merten (40), die al veertien jaar docente Duits is aan het Ir. Lely Lyceum in Amsterdam. Ze komt oorspronkelijk uit Duitsland. „Duits is mijn prachtige moedertaal! Het is zonde dat er een dalende lijn in zit.” Ze zou het jammer vinden als Duits in ons land aan

belang verliest. „Je kunt de taal nog meer nodig hebben dan je denkt. Ik ken een verhaal van iemand die bij Lufthansa wilde werken, maar omdat hij geen Duits kon niet aangenomen werd. Ook voor studies hotelmanagement en toerisme komt het vaak erg goed van pas. En: hoe meer talen je spreekt, hoe meer je je ontwikkelt als mens.” (...)

'Dit is supermooi!'

Bij Daniëlle Siems (50) gaat juist de vlag uit. Ze geeft al meer dan twintig jaar Spaans en is momenteel lerares op het Pax Christi College in Druten. Haar favoriete taal wordt elk jaar populairder. „Dit is supermooi”, straalt ze. „Spaans is ook zo'n heerlijke taal, qua klank. Mijn ouders hadden ooit een man uit Costa Rica bij ons in huis toen ik jonger was. Daar kon ik toen niet mee praten, maar sinds dat moment fascineerde de taal me.”

Siems wijst erop dat het Spaans steeds zichtbaarder wordt in de Nederlandse cultuur. „De taal komt meer terug in de muziek die pubers horen, zeker met zomerhits. Het aantal Spaanse Netflix-series neemt toe en het is ook een populaire vakantiebestemming. Spaans is ook relatief makkelijk te leren, omdat het fonetischer is dan bijvoorbeeld Frans. Je spreekt het uit zoals het er staat. Voor pubers is dat ook een belangrijk argument. Als het lekker klinkt en het gemakkelijk onder de knie te krijgen is, vinden ze dat handig. Ze kijken daar vaak meer naar dan dat ze echt bewust een toekomstkeuze maken voor hun werk of opleiding.”

Ze stelt dat Spaans meer groeipotentieel heeft, omdat de aantallen van een lager niveau komen dan Duits en Frans. „Je ziet elk jaar meer scholen die het vak aanbieden. Inmiddels kun je je afvragen of het niet gewoon gelijkwaardig aan Frans of Duits moet zijn. Als scholen ervoor willen gaan, zou ik het mooi vinden als leerlingen het vak straks op elke school kunnen kiezen. Spaans staat samen met Engels en Chinees (Mandarijn) in de top 3 van meest gesproken talen. Het is daarom echt een belangrijke handelstaal.”

Lezingen, workshops, ook voor in de vakantie!

Om zoveel mogelijk op de hoogte te blijven van de vernieuwingen in onderwijsland, zijn de volgende websites/accounts interessant om te volgen.

Zij bieden ook regelmatig workshops en lezingen aan voor docenten mvt. Je kunt je ook inschrijven voor hun nieuwsbrief!

<https://alfagammapartners.nl/>

<https://taalwijs.nu/>

Het predicaat Generación Excelente voor het eerst toegekend

Carla Sánchez Kist

Op 5 en 6 april werd het Nationaal Congres Levende Talen Spaans gehouden bij Instituto Cervantes in Utrecht. Meer dan 70 docenten Spaans uit heel Nederland volgden het programma, dat verdeeld was over twee dagen.

Vrijdagmiddag begon het congres, georganiseerd door de Consejería de Educación van het Spaanse ministerie van Onderwijs, Instituto Cervantes en de sectie Levende Talen Spaans.

De eerste activiteit van het congres betrof een presentatie en de aftrap van het project "Generación Excelente". Generación Excelente betekent de officiële erkenning voor een middelbare school in Nederland waar docenten Spaans een extra inspanning doen om hun leerlingen voor te bereiden op een DELE examen bij Instituto Cervantes. Als meer dan vijf leerlingen slagen voor een DELE examen, dan ontvangt de betreffende school een kunststof bord. Dit predicaat is vergelijkbaar met het Cambridge Certificate voor Engels. Dit jaar hebben de eerste scholen dit bord ontvangen, waarmee ze kunnen aangeven dat hun school de officiële DELE examens aanbiedt. Docenten van de volgende vijf scholen ontvingen het bord:

Insula College Halmaheiraplein te Dordrecht
Christelijk College Groevenbeek te Ermelo
Stanislascollege te Pijnacker
Amadeus Lyceum te Utrecht
Farel College te Amersfoort

De leerlingen die geslaagd zijn voor een DELE examen bij deze scholen waren uitgenodigd om mee te komen met hun docenten naar de jaarvergadering van Levende Talen Spaans. Daar zouden ze een certificaat ontvangen. Om roostertechnische redenen was dat niet mogelijk.

Tientallen leerlingen krijgen het certificaat Generación Excelente.

Insula College:

Fernando Collantes Cortina, één van de drie docenten Spaans op het Insula College te Dordrecht, vertelt hoe de school het predicaat heeft gekregen.

"Vorig jaar had ik zes leerlingen die het DELE escolar examen hebben gedaan. De directie heeft mij uren gegeven om leerlingen voor te bereiden op het examen. Het zijn in totaal ongeveer dertig extra uren per schooljaar. De leerlingen krijgen een extra les van 45 minuten per week. Ik begeleid hen naar het examen en ga met hen naar Instituto Cervantes op de examendag. Mijn rol is, naast docent, ook die van studiebegeleider voor het DELE examen. Tot nu toe heeft iedere leerling het examen gehaald. De kosten voor het DELE examen zijn 144 euro voor A1 en 168 euro voor A2/B1. Het bedrag moeten de ouders zelf betalen, maar de kosten zijn veel lager dan voor een Cambridge Certificate bijvoorbeeld. Dit jaar heb ik tien leerlingen (zes voor A1 en vier voor A2/B1) die het DELE examen doen. Omdat het meer dan vijf leerlingen zijn, krijgen we een korting op het examengeld van Instituto Cervantes. Op onze school kunnen de leerlingen Spaans kiezen vanaf de brugklas.

Nu doen 134 brugklassers Spaans. Ik verwacht dat we volgend jaar misschien wel twintig kandidaten hebben voor het DELE examen. Het predicaat Generación Excelente heeft een enorme meerwaarde voor onze school. Het bord hangt nu bij de andere eervolle vermeldingen van onze school. Ik ben van mening dat Generación Excelente een prachtige stimulans voor Spaans is en hopelijk komen er in de toekomst veel meer scholen bij die het predicaat verdienen."

Wat zijn de criteria voor het predicaat Generación Excelente: Iedere middelbare school, vmbo, havo, vwo of mbo, kan in aanmerking komen voor het predicaat. De voorwaarden zijn verder als volgt:

1. Alle docenten Spaans die lid zijn van Levende Talen Spaans en hun leerlingen die geslaagd zijn voor een DELE examen tussen 2022-2024 krijgen gratis een certificaat uitgereikt.
2. Als er vijf leerlingen of meer deelgenomen hebben aan een DELE examen, gedurende de laatste twee schooljaren, dan ontvangt de betreffende school een geplastificeerd bord dat gebruikt kan worden als reclame en marketing tool om te laten zien dat de school deelname aan het DELE examen faciliteert.
3. Voor docenten die geen lid zijn van Levende Talen Spaans gelden dezelfde criteria ten aanzien van leerlingen en het DELE examen. Zij kunnen ook de certificaten en het predicaat met het bord ontvangen. In dat geval moet men 100 euro betalen voor het bord, certificaten en administratieve kosten.

Hierbij een link naar het inschrijfformulier:

<https://form.jotform.com/240612849887066>

Voor nadere informatie over Generación Excelente kunt u contact opnemen met Blanca Cano González, via spans@levendetalen.nl

Literatuur en landschap

CULTUUR BEWUSTZIJN
SENSIBILIZACIÓN CULTURAL

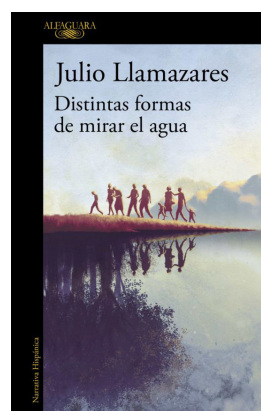
Dorotea ter Horst

De afgelopen maand maart had ik het grote genoegen mee te mogen doen met een driedaagse workshop in Sober, een Gallicisch dorpje ongeveer 35 km. ten noorden van Ourense. Niet zomaar een workshop. Nee. *Un taller de literatura*, onder leiding van **Julio Llamazares**, met als thema – hoe kan het ook anders – *Literatura y paisaje*. Julio Llamazares (1955) is een van de bekendste hedendaagse Spaanse schrijvers. Niet alleen vanwege zijn romans, maar ook vanwege zijn reisverhalen, krantenartikelen en filmscripts. Zoals zoveel schrijvers begon ook hij als dichter. In 'La lentitud de los bueyes' (1979) en 'Memoria de la nieve' (1982) wordt al meteen een kernthema van zijn werk duidelijk: het zieltogende plattelandleven van Spanje. Nauw hiermee verbonden is het thema van het landschap. Als ik tijdens een koffiepauze tussen de workshoplessen door aan Julio vraag of hij nog een zin uit zijn eerste bundel weet te citeren, declameert hij zonder haperen: '*Yo vengo de una raza de pastores que perdió su libertad cuando perdió sus ganados y sus pastos.*' '¡Ah sí, claro, me suena!' zeg ik. In de loop der jaren (dertig ongeveer) heb ik de dichtbundel gelezen, gespeld, beduimeld, herlezen en me gelaafd aan de poëtische taal en originaliteit van beelden en metaforen. Ik kreeg het boekje van Julio, toen hij in Amsterdam was ter gelegenheid van de presentatie van de Nederlandse vertalingen van zijn eerste romans, 'Luna de Lobos' en 'La lluvia amarilla'. Ik was diep onder indruk van zijn werk en mocht hem interviewen.

De publicatie in Spanje van deze twee romans maakt Llamazares op slag beroemd. 'La lluvia amarilla' (1988) – een monoloog van de allerlaatste bewoner van het Pyrenese dorp Ainielle, die per se in zijn geboortedorp wil sterven en daar ook begraven wil worden – heeft nog steeds niet aan belangstelling ingeboet. Onlangs is er in Huesca een tentoonstelling georganiseerd als eerbetoon aan deze vertelling, met foto's en filmfragmenten uit de streek, passages uit de tekst die voorgelezen worden door José Sacristán, en houtsneden van de hand van Antonio Santos die zich door het verhaal van de roman heeft laten inspireren. Het boek wordt nu gezien als het eerste dat de ontvolking van het platteland aan de orde stelt, nog voordat er überhaupt over *despoblación* werd gesproken.

Tijdens de workshop worden de deelnemers (we zitten in de oude gerestaureerde caballeriza van de prachtig pazo waar we logeren en waar alles plaatsvindt) getraakteerd op enkele van deze filmfragmenten. De volgende dag ook op fragmenten uit de films 'Luna de Lobos', 'Esta es mi tierra', 'Elogio de la distancia'. Als laatste krijgen we een serie foto's te zien van een indrukwekkend monument, dat recentelijk is opgericht naar aanleiding van Llamazares' roman 'Distintas formas de mirar el agua' (2015).

Eerst iets over de roman. Ook hierin is een kernthema 'el apego a la tierra natal': Domingo wil niets liever dan terugkeren naar zijn geboortegrond. Op zijn veertigste moet hij met zijn hele gezin zijn geboortedorp Ferreras waar hij altijd heeft gewoond en geleefd – evenals zijn voorouders, en hun voorouders, eeuwenlang, tussen de bergen – verlaten. Het dorp wordt een prooi van een stuwmeer. Ferreras, Vegamián en nog zes andere dorpen verdrinken in het opgestuwde water van de rivier de Porma. Domingo en zijn familie worden weg gedirigeerd naar opgetrokken barakken in de vlakke lagune van Cascón de la Nava. Onmogelijk om terug te keren. Zelfs niet voor even. Als Domingo bijna veertig jaar later op zijn sterfbed ligt, heeft hij nog één wens. Hij wil dat zijn as wordt uitgestrooid in het meer, op de plek waar Ferreras onder het wateroppervlak begraven ligt. Op indrukwekkende en inventieve wijze beschrijft Llamazares hoe de familie deze laatste wens van de abuelo in vervulling laat gaan.

In zestien verschillende hoofdstukken verwoordt hij de gedachten van zestien familieleden – weduwe, dochters, zoons, kleinkinderen, aangetrouwden – over hun relatie met Domingo, met het verzonken dorp, het leven in de bergen, die onverzettelijke bergen, de ingrijpende veranderingen van de laatste decennia. Ieder vanuit zijn eigen plaats in de familie, zijn eigen leefmilieu, zijn eigen ervaringen. Verzonken in hun eigen gedachtenwereld (in de vorm van een innerlijke monoloog) lopen ze zwijgend langs de oever van het meer tot ze ter hoogte van Ferreras komen. Sommigen vinden het landschap prachtig en romantisch. Voor anderen biedt het een troosteloze trieste aanblik.

Llamazares (hij moest op vierjarige leeftijd met zijn ouders Vegamián verlaten om dezelfde reden als Domingo) zegt: '*Un paisaje no es sólo un territorio, es también la memoria de quienes lo habitaron incluso cuando ese territorio ha sido transformado por el hombre como en este valle de Vegamián. Por eso, si uno lo escucha, oirá sus voces, que continúan sonando bajo las aguas o en las praderas y montes que las rodean*

rodean contándonos sus vidas y recordándonos su tragedia para que no la olvidemos, pues es la nuestra también.'

Nu kom ik terug op het monument, dat voor deze roman is opgericht. Ik heb het inmiddels samen met Nuria bezocht. Nuria is docent Spaanse literatuur aan het Instituto Pablo Díez in Boñar, en zij vatte het plan op om die stemmen echt te laten klinken. En de personen te vereeuwigen. Dat werden de personages uit het boek. Ze heeft er zeven bij de hand genomen en herschapen. Met haar projectgroep (ErasmusPlus Euroentornos) en met financiële hulp van de gemeente Boñar en de Europese Unie heeft ze hen laten vereeuwigen in de vorm van ijzeren silhouetten op ware grootte, die langs een wandelroute aan de noordelijke kust van het stuwmeer zijn geplaatst. Elk personage kijkt naar het water, vanuit zijn eigen plek. En wat zo bijzonder is, is dat de silhouetten die je tegenkomt, een QR code hebben. Als je die scant hoor je de stem van het personage dat een fragment van de desbetreffende romantekst uitspreekt, omlijst door een muzikaal ensemble. Op de route komen we eerst Virginia tegen, Domingo's weduwe met haar tasje om de arm. Dan Virginia hija, en verderop Virginia nieta. Als laatste zoon Agustín, met een sigaret in de mond, die ondanks dat hij in het boek geschetst wordt als enigszins achterlijk, hier bewogen en wijs over het belang van het water spreekt: 'Hay distintas formas de mirar el agua, depende de cada uno y de lo que busque. Pero nosotros no podemos contemplarla sin respeto después de lo que nos supuso ni despreciarla como hacen otros, esos que la malgastan porque no saben lo que cuesta conseguirla. Yo la miro con respeto y emoción, pues se lo debo a mis antepasados.' Deze bijzondere ontmoeting met de personages ontmoert mij diep en maakt hun verbondenheid met het landschap heel invoelbaar.

Nuria heeft ervoor gezorgd dat er nog meer te beleven is aan de oever van het Embalse de Porma. Aan de zuidkust, langs de autoweg die Boñar verbindt met Puebla de Lillo, bevinden zich drie *miradores*. Op elke uitkijkpost staat een lessenaar met een gedicht van Llamazares erop. De tekst is geïllustreerd en ook voorzien van een QR code, waarmee je kunt horen hoe de schrijver zelf het gedicht voorleest. De eerste Mirador, El Muro de Juan Benet, kijkt uit op de kolossale stuwdam die gebouwd

is door schrijver en architect Juan Benet. Aan de rechterkant ligt het rimpelloze wateroppervlak en aan de linkerkant rijst een hoge betonnen wand op waar met superkracht een giga-waterstroom uit spuit. Het zijn geen vleiende woorden die Llamazares aan deze aanblik wijdt.

De tweede uitkijkpost, El Mirador de Vegamián, ligt iets verder oostwaarts. Vegamián, Julio's geboortedorp, was het belangrijkste dorp van de hele vallei en ligt in het midden van het meer. De stem van de dichter klinkt hier iets positiever. In de tekst van de derde, El Mirador de Lodaes, nog iets verderop klinkt een tikje weemoed door: *Dulce fue este lugar para mi corazón un día*. Luisterend naar Julio's stem en kijkend over het stille water waarin de bergen zich spiegelen, voel ik tranen in mijn ogen.

In 1983 gebeurt er iets buitengewoons. Het stuwmeer wordt leeggepompt omdat de muur gerepareerd moet worden. Julio ziet voor het eerst het huis waar hij ter wereld kwam, waar hij zijn eerste levensjaren heeft gesleten. Vijftien jaar lang heeft alles onder water gelegen. Zijn dorp wordt zichtbaar, behangen met zwarte modder, overal slijk, losgeraakte daken, forellen die over vermolmde schoolbankjes glijden, het schoolbord nog intact, de school waar zijn vader het hoofd van was. Een superrealistische metafoor van het verstrijken van de tijd. De rivier stroomt nog onder de brug door, alles druipt, is donker, verslijkt. De verzen op de lessenaren van de *Miradores* zijn geschreven naar aanleiding van deze ervaring. *Retrato de bañista*, 'Portret van een badgast', heet de bundel. Een heel bijzondere badgast, die toen tot zijn knieën in de modder zakte terwijl hij voor het eerst zijn geboortegrond betrad.

Als de laatste les van de workshop is afgerond, gaat Julio, met schone droge voeten, met alle deelnemers een voor een op de foto, terwijl hij een ieder een diploma overhandigt. 'Sigue escribiendo, por favor', fluister ik hem toe als ik aan de beurt ben. Daarna wordt er nog een groepsfoto gemaakt in de patio van de Pazo. De lucht is helder blauw, de rododendron bloeit roze, iedereen glimlacht en na een bescheiden klik van een telefoon worden wij allen ook silhouetten, onbeweeglijk stilstaand tussen de drie-eeuwenoude stenen van het Gallicische landschap. ('*Distintas formas de mirar el agua*' is goed bruikbaar 6-VWO-leerlingen. Zie voor het monument: www.elecodelamontaña).

Antonio López in het Drents Museum

Floor van Heuvel

Van 28 januari tot en met 2 juni was er in het Drents Museum in Assen de tentoonstelling *Antonio López – Meester van het Spaans Realisme* te zien. Het was de eerste keer dat het werk van de kunstenaar Antonio López in een solotentoonstelling in Nederland te bewonderen was. López is een groot fenomeen in zijn geboorteland, maar zijn bekendheid had Nederland nog niet bereikt. Tot nu. Als conservator van deze tentoonstelling vertel ik graag wat meer over López en dit bijzondere project!

De tentoonstellingszaal. Foto: Sake Elzinga

Op zoek naar het realisme

Antonio López wordt in 1936 geboren in het Spaanse dorpje Tomelloso. Dit dorpje bevindt zich in de regio La Mancha, wat een echt landbouwgebied is. Het komt daarom niet als een verrassing dat ook zijn ouders werkzaam zijn binnen die sector. De oom van López, Antonio López Torres, is echter kunstenaar en ziet al vlot dat zijn neefje een groot tekentalent heeft. Samen trekken de twee er regelmatig op uit om stillevens en landschappen vast te leggen.

Als López dertien jaar is, brengt zijn oom hem naar Madrid. Aldaar kan de jonge López zich voorbereiden op het toelatingsexamen van de befaamde San Fernando kunstacademie. Hij woont er in een pension, waar hij als dertienjarige een zeer onafhankelijk leven leidt. 'Ik was wel een kind, maar wel een heel slim kind', zegt López zelf over die periode. De voorbereiding in Madrid blijkt succesvol: als hij na een jaar toelating doet, wordt hij met uitstekende resultaten aangenomen. Op de academie leert hij schilderen en beeldhouwen. Ook ontmoet hij daar veel kunstenaarsvrienden, waaronder zijn vrouw María Moreno.

Tijdens zijn studietijd wordt López beïnvloedt door het kubisme en surrealisme. Die invloeden zijn nog goed terug te zien in zijn vroeg werk. Zo combineert hij vaak vreemde elementen in

één werk: vliegende kaarsen of zwevende bosjes bloemen zijn zeker geen uitzonderingen.

Mari en Embajadores [*Mari in Embajadores*], 1962, olieverf op paneel, 80 x 75 cm, privécollectie (Amsterdam), courtesy Caroline Schmidt fine arts LLC
© c/o Pictoright Amsterdam 2024

Maar na verloop van tijd begint López in te zien dat de realiteit zelf vastleggen, zonder enige vorm van 'poespas', ook erg uitdagend is. Daarom beweegt zijn werk zich steeds meer naar het realisme. Het is een succesformule: zijn kunst is tot op de dag van vandaag populair.

La cena [*Het diner*], 1971-1980, olieverf op paneel, 89 x 101 cm, collectie kunstenaar
© c/o Pictoright Amsterdam 2024

Spaanse superster

Als je iemand in Spanje met de naam 'Antonio López' zou aanspreken, krijg je ongetwijfeld een uitgebreid en vurig antwoord terug. De Spaanse kunstenaar is namelijk heel geliefd in zijn thuisland. Toch ging het López niet altijd zo gemakkelijk af. In de tijd dat López aan de kunstacademie studeert, is alleenheerser Francisco Franco aan de macht. Franco voert een beleid dat gefocust is op Spanje; invloeden van buitenaf zijn er in de vroege jaren vijftig maar weinig. Het was daarom moeilijk voor López en zijn studiegenoten om artistieke voorbeelden te vinden. 'Wij kenden bijna geen internationale kunstenaars. En dat gold niet alleen voor abstracte kunstenaars, maar ook voor Balthus, Edward Hopper of Andrew Wyeth,' zegt López. De enige bron van kunsthistorische informatie waren boeken uit de bibliotheek. Daar was López bijna altijd te vinden.

In 1953 wordt het Madrid-pact tussen Spanje en de Verenigde Staten gesloten. De landen zoeken dan meer toenadering naar elkaar: Spanje krijgt financiële steun en in ruil daarvoor mogen de Amerikanen Spaanse marinehavens en vliegvelden gebruiken. Zo'n bondgenootschap kwam goed van pas in de tijd van de Koude Oorlog.

Maar ook de kunst groeit dichter naar elkaar toe: in Spanje is regelmatig werk van de Amerikaanse abstracten te zien en de Spaanse avant-garde wordt naar de Verenigde Staten gevlogen. In 1965 wordt López' werk voor het eerst getoond in New York. Het Amerikaanse publiek smult van zijn kunst. Daarna exposeert hij nog in landen zoals Frankrijk en België, maar in Nederland toont enkel het Boijmans van Beuningen in Rotterdam een handjevol werken in de jaren zeventig. De critici ontvangen het werk maar lauwtjes. Zo schrijft een journalist: 'De naturalistische kunst van Antonio López, hoe verfijnd en zuiver ook, kan men niet anders dan traditioneel noemen en heeft niet het geringste van doen.' De reactie is niet heel vreemd als je die in zijn tijd plaatst: in de jaren zestig en zeventig was abstracte en conceptuele kunst geliefd. Kunst die leek op de werkelijkheid? Ouderwets!

Een unieke techniek

Kunst maken is voor López een manier om de wereld te begrijpen. Want door gebruik te maken van gereedschappen en extreem goed te kijken, ontdekt hij hoe de wereld in elkaar zit. Het resultaat van deze interesse is een productiemethode die heel lang duurt. Soms wel 25 jaar. Uiteraard werkt López niet al die jaren aan hetzelfde werk; dat laat hij vaak staan in een hoekje van zijn atelier om het jaar daarop er in dezelfde periode weer aan te sleutelen.

Het atelier van Antonio López in 2023. Foto: UMFotografía

In de tentoonstelling hebben we geprobeerd om de focus te leggen op deze unieke methode. Zo waren de informatieborden geïnspireerd op de doeken die in López' atelier te vinden zijn en was er achter in de zaal een studio te vinden waar bezoekers, net zoals de kunstenaar zelf, met gereedschappen aan de slag konden. Daarbij stelden we de vraag: leer jij de wereld ook beter kennen?

Bijzondere tentoonstelling

Antonio López in het Drents Museum: wat een bijzonder project! Als museum waren wij ontzettend blij dat we het werk van deze fantastische kunstenaar konden tonen. Hoewel veel Nederlanders niet bekend waren met López, merkten we dat zijn werk de meeste toeschouwers enorm wist te inspireren. Daarnaast realiseerden we ons nogmaals hoe geliefd López is onder de Spanjaarden. Zo noemde de Spaanse koning de tentoonstelling tijdens zijn recentelijke staatsbanket, mochten we de Spaanse ambassadeur verwelkomen en hoorden we de Spaanse taal continu door onze zaal heen zingen... Een ervaring *especial*!

Antonio López in de tentoonstellingszaal van het Drents Museum. Foto: Sake Elzinga

Potenciando la Enseñanza del Español desde 1986

Carla Sánchez Kist

En Cervantes Escuela Internacional, nos comprometemos a ofrecer experiencias educativas excepcionales con una variedad de más de 20 cursos diferentes, incluidos cursos personalizados para grupos de estudiantes, así como para profesores de español como lengua extranjera (ELE). Con casi 40 años de experiencia en la enseñanza del español a una audiencia global diversa, adaptamos nuestros programas para satisfacer las necesidades específicas de cada grupo y brindamos formación continua para profesores que deseen mejorar, ampliar y reciclar sus habilidades.

Para Grupos: Personalización y Flexibilidad

Nuestros programas para grupos se adaptan a las necesidades específicas de cada universidad o centro educativo. Con cursos que van desde 1 hasta 4 semanas de duración y diseñados para todos los niveles, desde principiantes hasta avanzados, generales o específicos. Ofrecemos una amplia gama de actividades, excursiones y opciones de alojamiento para garantizar una experiencia enriquecedora y memorable.

Para Profesores: Desarrollo Profesional Continuo

Nuestros cursos de formación para profesores de ELE están diseñados para profesionales activos que deseen mejorar sus habilidades docentes. Con un enfoque práctico y experiencial, abordamos una variedad de temas, desde aspectos lingüísticos hasta estrategias didácticas innovadoras. Nuestro programa de dos semanas combina teoría y práctica, brindando a los participantes la oportunidad de explorar diferentes materiales didácticos y enriquecer su enseñanza con actividades lúdicas y culturales.

Información Práctica

Nuestros cursos están disponibles durante todo el año, y ofrecemos precios especiales para grupos. Además, para aquellos

que deseen obtener más información o inscribirse en nuestros cursos de formación, los invitamos a ponerse en contacto con nuestro departamento de marketing en Cervantes Escuela Internacional.

Sobre Cervantes Escuela Internacional

Con casi 40 años de dedicación exclusiva a la enseñanza del español como lengua extranjera, Cervantes Escuela Internacional ofrece un material pedagógico interactivo y de alta calidad. Esta combinación, junto con nuestros métodos de enseñanza eficaces y nuestro programa sociocultural, garantiza una experiencia de inmersión lingüística y cultural excepcional.

Ubicados en Málaga, en la zona residencial de la ciudad, a 15 minutos en autobús del centro así como a 1 minuto a pie de la playa. Nuestra escuela cuenta con 13 aulas, todas con luz natural, WiFi y acondicionadas.

Ofrecemos alojamiento en apartamentos propios compartidos con otros estudiantes de la escuela, apartamentos privados, familias de acogida, residencia y hoteles.

Además, nos enorgullece ofrecer a nuestros estudiantes una atención personalizada en un ambiente acogedor, que transformará su estancia en una experiencia inolvidable. En Cervantes E.I., nuestro lema es Calidad e Innovación. Como Centro Acreditado por el Instituto Cervantes y miembro fundador de las principales organizaciones en el campo de Español Lengua Extranjera, nos comprometemos a ofrecer una educación de excelencia y a la vanguardia en nuestro campo.

Más información:
escuelacervantes.es
marketing@escuelacervantes.org

Literatura y cine en la clase de ELE: de lecturas graduadas a obras literarias

Nahid L'Merrouni

En este estudio, quería presentar un marco de la situación actual de la literatura y el cine dentro de la enseñanza de idiomas, para demostrar que la literatura y el cine pueden desempeñar un papel importante en un amplio plan de estudios de idiomas desde el grado elemental al grado superior de la escuela secundaria.

Cada vez son menos los jóvenes aficionados a la lectura de libros, por lo que es importante que se preste más atención a la lectura en las escuelas. En su libro, Van der Knaap (2019) explica el valor añadido de la lectura centrándose en los principales principios de la enseñanza de la literatura en el contexto de las lenguas extranjeras: el desarrollo literario, la estimulación de las competencias lingüísticas y la contribución al desarrollo intercultural de los alumnos. Bloemert & Cats (2020) explican que la literatura puede desempeñar un papel importante en un amplio plan de estudios lingüísticos desde el nivel de secundaria elemental hasta el superior. En lugar de ofrecer una educación tradicional, enseñar lengua a partir de la literatura enriquece el plan de estudios y la experiencia de aprendizaje de los alumnos.

Aunque los jóvenes leen cada vez menos, sí se interesan por el cine. El cine conecta con el mundo de la vida de los jóvenes y, por tanto, debería formar parte de la enseñanza de la literatura (Grubben, 2020). Ciertas películas comparten aspectos esenciales con las obras literarias escritas, aspectos que pueden garantizar a los alumnos un asidero adicional y algo más moderno en su desarrollo literario.

En cuanto a esa enseñanza de la literatura, se observa un abismo: la oferta de los profesores ya no se corresponde con el mundo de los jóvenes (Grubben, 2020). Pronk-van Eunen & Vos (2018) señalan que la comprensión lectora ha adquirido un sentido diferente. Ha pasado de comprender lo que dice a responder preguntas, lo cual se ha convertido en una forma de enseñanza. Así, en muchas de estas clases, se examina a los alumnos sobre su dominio de las estrategias de lectura, su conocimiento de la estructura del texto, su conocimiento de las palabras y su comprensión de los enlaces de los párrafos y de las palabras de referencia y señal. Por ello, estas clases suelen resultar muy aburridas, tanto para el profesor como para los alumnos. Esto, mientras que la lectura de textos debería centrarse ante todo en el contenido. Esa es la esencia de la lectura: tener curiosidad por la información, poner a prueba su opinión o saber cómo piensa otra persona sobre algo. Lange (2013) añade que la experiencia del lector debería ocupar un lugar central.

El objetivo principal de esta investigación fue desarrollar una

línea de aprendizaje continuo de literatura y cine desde la clase 4 hasta la clase 6 vwo del trayecto español elemental en el instituto St. Nicolaaslyceum. Se trata de una línea de aprendizaje continuo desde lecturas graduadas hasta obras literarias. Se ofrece diferentes formas de literatura y cine. Para ello se utilizó el enfoque múltiple de la enseñanza de la literatura para lenguas extranjeras que distingue cuatro enfoques: orientado al texto, orientado al contexto, orientado al lector y orientado al lenguaje. Cada uno de los cuatro enfoques se caracteriza por una serie de elementos subyacentes que pueden servir de base para los objetivos de aprendizaje de la enseñanza de la literatura para lenguas extranjeras (Bloemert, Goede & Goedhard, 2017). Al ofrecer estos cuatro enfoques integrados en el aula de literatura, los estudiantes adquieren una perspectiva múltiple de la lectura de literatura en otra lengua, trabajan en el tratamiento analítico de un texto, prestan atención al contexto histórico o cultural de un texto, se centran en la experiencia del lector y prestan atención a los fenómenos lingüísticos del texto (Van der Knaap, 2019).

Al ofrecer estos cuatro enfoques integrados en las clases de literatura, los estudiantes obtendrán una comprensión plumiforme de la literatura y del cine en español. Esta comprensión será de interés porque, en el caso de las lenguas extranjeras modernas, se carece de objetivos de aprendizaje claramente formulados en relación con el uso de la literatura, tanto en la escuela secundaria elemental como en la superior. En consecuencia, los materiales también son limitados y el tratamiento de la literatura suele basarse en la voluntad y las prioridades de cada profesor, que puede tener o no afinidad con la literatura (Lehrner-te Lindert et al., 2018). Un estudio de González Cobas (2021) sobre la relación entre los métodos de enseñanza y la literatura en la enseñanza de ELE, muestra que cada vez se incluyen más textos literarios en los métodos de enseñanza, pero también confirma que los textos literarios siguen considerándose a menudo como fuentes que deben introducirse en secciones adicionales, en lugar de integrarse plenamente en las unidades didácticas.

Los resultados de este estudio revelaron que, en general, los profesores están dispuestos a enseñar la literatura e integrar el cine en las clases. Esta voluntad existe, pero los profesores no quieren una inclusión obligatoria de las competencias literarias en los objetivos básicos de las lenguas extranjeras modernas para todos los años y niveles. Debido a la escasez de los materiales y a la falta de tiempo para desarrollarlos por sí mismos, los profesores se centran en las clases superiores de havo y vwo, también porque allí la literatura forma parte del programa de exámenes. >

Además, una gran parte de los profesores indicó que, en el grado elemental, consideran que las competencias lingüísticas son más importantes que las literarias. Los profesores no se dejan llevar fácilmente por la idea de que los alumnos encuentran la literatura aburrida y difícil, pero sí les resulta difícil motivar a los alumnos leer libros.

Los alumnos a su turno indicaron que las destrezas lingüísticas y el contexto son especialmente importantes cuando se trata de textos literarios. Los temas que les gusta explorar a través de la literatura y el cine son la historia, la guerra, la cultura de otros países, el crimen, las historias reales, los temas sociales y el amor. Cuando procesan obras literarias, les gusta especialmente realizar tareas creativas.

A fin de lograr una línea de aprendizaje continuo, es importante que los alumnos adquieran experiencia leyendo, observando y debatiendo formas creativas de uso de la lengua desde el principio de su adquisición lingüística. Trabajar con tareas significativas de la vida real que coincidan con los intereses y el mundo de experiencias de los alumnos y relacionan las destrezas, la gramática, el vocabulario, la literatura y la cultura ayudará a los alumnos a ver la utilidad y el valor que aportan la lengua y la cultura en este mundo cada vez más globalizado. La integración de estas destrezas y entre destrezas y contenidos forma parte de la dimensión comunicativa, intercultural y (meta)cognitiva de las lenguas.

No obstante, para empezar, los profesores deben deshacerse de la idea de que la práctica de las destrezas lingüísticas no

puede ir de la mano de la literatura y el cine. La literatura y el cine pueden ofrecerse de forma muy explícita o bien de forma implícita. Puede hacer que los alumnos trabajen sus competencias interculturales y literarias vinculadas a la enseñanza de la literatura u optar por ofrecer tareas de competencias lingüísticas con aportaciones literarias y viceversa. Lo mejor es integrar en el plan de estudios una combinación de ambas, literatura y competencias lingüísticas.

Con objetivo de demostrarlo, basándose en la profundidad teórica y en los resultados de la investigación, se intentó elaborar un diseño educativo para la clase 4, 5 y 6 vwo del trayecto español elemental en el St. Nicolaaslyceum. Este grupo objetivo es similar al de los alumnos que comienzan con el español en el grado elemental a nivel A1 y continúan a A2/B1. Adjunto se encuentra la tarea de la lectura graduada *Debido a la tormenta* y la película *La jaula de oro*. Si está interesado en la elaboración completa del diseño educativo o en mi investigación completa, envíeme un correo electrónico a nahid.lmerrouni@nicolaas.nl. También puede encontrarme en LinkedIn.

Mientras se realizó esta investigación, PISA publicó un nuevo estudio (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2023); las competencias lectoras de los jóvenes neerlandeses han vuelto a descender bruscamente. El descenso es más fuerte que entre 2015 y 2018 y también más fuerte que en los países de la OCDE. La urgencia de una atención estructural a la promoción de la lectura y de inversiones sostenibles en una educación lectora eficaz es ahora más necesaria que nunca.

Debido a la tormenta & La jaula de oro A2 (libro y película)	
Público meta	5 vwo (nivel A2) español elemental
Duración	10 clases de 50 minutos
Material	El libro Debido a la tormenta, PowerPoint, la película La jaula de oro, hoja de trabajo.
Objetivos	- Nombrar los factores que provocan la oleada migratoria de emigrantes de Latinoamérica a los Estados Unidos. - Mencionar los riesgos a los que se enfrentan estos migrantes durante este viaje. - Empatizar con la situación en la que acaban estos migrantes. - Comparar la política de asilo y migración de los Estados Unidos con la de los Países Bajos. - Formar una opinión sobre las políticas de asilo y migración de los Estados Unidos y los Países Bajos.
	- Centrado al lector: Las dos historias invitan a los alumnos a examinar críticamente y comparar las políticas de asilo y migración de los Estados Unidos y los Países Bajos. Además, los alumnos pueden formar sus propias opiniones al respecto. - Centrado al texto: Los alumnos profundizan en los personajes de las dos historias. En Debido a la tormenta, la historia la cuenta Andrés, un niño de seis años. Su forma infantil de contar la historia la hace accesible a los alumnos y aporta cierta carga a la historia.

Foco	▪ Centrado al contexto y la (inter)culturalidad: Los alumnos investigan cómo es la vida en Honduras. Los alumnos profundizan en los factores que provocan la oleada migratoria de Latinoamérica a los Estados Unidos y conocen los riesgos a los que se enfrentan los migrantes durante el viaje. Los alumnos también empatizan con la situación en la que se encuentran estos migrantes y entienden la desesperación. ▪ Centrado a la lengua: ○ La comprensión oral ○ La comprensión escrita ○ La expresión oral ○ La expresión escrita ○ Familiarización de nuevas palabras y estructuras gramaticales
Evaluación	Mientras leen, los alumnos trabajan en diversas tareas de procesamiento. Para la película, utilizan una hoja de trabajo para realizar tareas antes de la película, durante la película y después de la película. Este proyecto sobre las migraciones de latinoamericanos a los Estados Unidos incluye también una tarea final. Los alumnos pueden optar por trabajar individualmente o en grupo y pueden elegir entre seis tareas diferentes. Con esta tarea final, profundizan en el tema en torno a la migración.
Lección 1	En la primera lección, el profesor explica brevemente de qué trata el libro basándose en la contraportada. Se indica a los alumnos que busquen información sobre Honduras (ubicación, número de habitantes, comida y bebida, cultura, situación económica, etc.). Esto puede hacerse en neerlandés. Puede dividir los temas entre los grupos o hacer que cada grupo busque ampliamente. Los alumnos disponen de 10 minutos. A continuación, se debate en clase qué información han encontrado los alumnos. A continuación, el profesor muestra un vídeo sobre el huracán Mitch, que causó una gran devastación, provocando que muchos residentes huyeron a los Estados Unidos en busca de un futuro mejor Huracán Mitch - Honduras (una tragedia imborrable) 1 – YouTube. Por último, el profesor lee en voz alta los capítulos 1 a 3 y se debate el contenido en clase.
Lección 2	Capítulo 4 - 6 En las lecciones 2 a 6, se leen tres capítulos del libro cada vez. La lectura puede alternarse leyendo el profesor en voz alta, haciendo que los alumnos lean pequeños párrafos de uno en uno, haciendo que los alumnos lean individualmente en clase o en casa (con copias del libro) o en grupos durante la clase. Aquí puede mantener debates con los alumnos sobre el tema o la historia. También se puede trabajar las destrezas lingüísticas fijándose en el vocabulario, determinadas estructuras oracionales, la pronunciación o las estrategias de lectura. Además, se puede alternar las tareas entre el trabajo en clase, individual y en grupo. Puede ofrecer esta serie de lecciones de forma consecutiva o paralela a su programa basado en el método o a otro material que utilice. En el caso de este último, también podría enlazar uno con otro. Para algunos capítulos podría mostrar más vídeos y mantener una conversación de reflexión didáctica (onderwijsleergesprek). Visité el barrio "MÁS PELIGROSO" de Honduras – YouTube https://www.youtube.com/watch?v=4nlqGTdx7Wk https://www.youtube.com/watch?v=ppHLd3DnW2I https://www.youtube.com/watch?v=yANI97xz0ds https://www.youtube.com/watch?v=dPPxCyvtvmt0 El padre que se reencontró con sus hijas 4 años después de ser separados por las autoridades migratorias de EE.UU. - BBC News Mundo https://www.ad.nl/buitenland/biden-gaat-muur-van-trump-aan-grens-met-mexico-uitbreiden~a90a6b67/

Lección 3 - 6	Capítulo 7 - 9 (véase lección 2)
Lección 4	Capítulo 10 - 12 (véase lección 2)
Lección 5	Capítulo 13 - 15 (véase lección 2)
Lección 6	Capítulo 16 - 18 (véase lección 2)
Lección 7 - 8	En las lecciones 7 y 8, vemos la película La jaula de oro y los alumnos elaboran una hoja de trabajo para acompañarla (anexo 3.3). Esta película trata de tres jóvenes que cruzan de Honduras a los EE.UU. Antes de ver la película, los alumnos responden a las tres preguntas siguientes, que también debatimos en clase: 1. Zou je ooit overwegen om te verhuizen naar het buitenland? Om welke reden zou je dat wel of niet doen? 2. Vind jij immigratie een verrijking of eerder een gevaar voor het land waarin je woont? Licht je antwoord toe. 3. Heb je zelf ervaring met migranten? Licht je antwoord toe als dat zo is. A continuación, vemos la película y los alumnos hacen una caracterización de los personajes durante la película. Anotan los aspectos físicos de Juan, Sara y Chauk, sus características, su papel dentro del grupo, la relación entre ellos y el desenlace de su destino. Después de la película, abordamos las preguntas en clase: 1. Hoe kijk je tegen het asielbeleid van de VS aan? Vind je dat iedere asielzoeker/immigrant moet worden uitgewezen of vind jij dat ze in de VS mogen blijven (eventueel onder bepaalde voorwaarden)? 2. Als we de kwestie naar Nederland verplaatsen. Wat vind je dan? Want ook in Nederland hebben we hiermee te maken. Vind je dat iedere asielzoeker/immigrant moet worden uitgewezen of vind jij dat ze in Nederland mogen blijven?
Lección 9 - 10	Para profundizar en el tema, la historia o en los personajes, los alumnos pueden elegir una de las seis tareas que acompañan a esta serie de lecciones (anexo 3.3).

Anexo 3.3 Debido a la tormenta & La Jaula de oro

LA JAULA DE ORO

Film: migratie en asiel Latijns-Amerika

A. Voor de film

1. Zou je ooit overwegen om te verhuizen naar het buitenland?
Om welke reden zou je dat wel of niet doen?

2. Vind jij immigratie een verrijking of eerder een gevaar voor
het land waarin je woont? Licht je antwoord toe.

3. Heb je zelf ervaring met migranten? Licht je antwoord toe als
dat zo is.

B. Tijdens de film

Maak een korte karakterschets van de hoofdpersonages. Schrijf
per personage op wat de uiterlijke kenmerken zijn, eigenschap-
pen, hun rol binnen de groep, relatie tot elkaar en de afloop
van hun lot.

JUAN

SARA

CHAUK

C. Na de film

1. Hoe kijk je tegen het asielbeleid van de VS aan? Vind je dat iedere asielzoeker/immigrant moet worden uitgewezen of vind jij dat ze in de VS mogen blijven (eventueel onder bepaalde voorwaarden)?

2. Als we de kwestie naar Nederland verplaatsen. Wat vind je dan? Want ook in Nederland hebben we hiermee te maken. Vind je dat iedere asielzoeker/immigrant moet worden uitgewezen of vind jij dat ze in Nederland mogen blijven?

EINDOPDRACHT Debido a la tormenta & La jaula de oro

DOELEN

- Je kan factoren benoemen die zorgen voor de migratiegolf van migranten uit Zuid-Amerika naar de VS.
- Je kan benoemen welke risico's deze migranten lopen tijdens deze reis.
- Je kan je inleven in de situatie waarin deze migranten terecht komen.
- Je kan het asiel- en migratiebeleid van de VS vergelijken met Nederland.
- Je kan een mening vormen over het asiel- en migratiebeleid van de VS en Nederland.

KEUZEMENU & CRITERIA

Je mag kiezen uit één van de zes onderstaande opdrachten. Bij iedere opdracht staat of de opdracht individueel, in een duo of in groep van drie of vier leerlingen uitgewerkt dient te worden. Algemeen: alle opdrachten worden in het Spaans uitgewerkt!

1. Dagboekfragment van één van de personages uit het boek of de film – individueel

Je schrijft een verhaal vanuit het perspectief van één van de personages. Je beschrijft een gebeurtenis die de personage meemaakt en beschrijft hierbij ook de omstandigheden en emoties.

Criteria:

- Je geschreven verhaal bestaat uit ongeveer 120 woorden.
- Je zorgt voor een duidelijke structuur en samenhang van je verhaal.
- Je schrijft met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Je laat zien dat je alles wat je geleerd hebt kunt toepassen.

2. Extra hoofdstuk aan het boek of een extra scène aan de film – individueel

Je mag de plot van het verhaal aanpassen. Je mag een scène of een hoofdstuk toevoegen aan het verhaal uit het boek of uit de film.

Criteria:

- Je geschreven verhaal bestaat uit ongeveer 120 woorden.
- Je zorgt voor een duidelijke structuur en samenhang van je verhaal. >

- Je schrijft met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Je laat zien dat je alles wat je geleerd hebt kunt toepassen.

3. Andere einde voor het boekje of de film bedenken – duo

Zowel het verhaal van Andrés, als dat van Juan en Sara lopen met een open einde af. Jullie mogen het einde van het verhaal uit het boek of uit de film aanpassen. Jullie mogen zelf bepalen of dit een 'happy end' is of juist niet.

Criteria:

- Jullie schrijven het verhaal uit in ongeveer 200 woorden.
- Jullie zorgen voor een duidelijke structuur en samenhang van jullie verhaal.
- Jullie schrijven met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Jullie laten zien dat jullie alles wat jullie geleerd hebben kunnen toepassen.

4. Stuk uit de film of uit het boekje opvoeren – groep max. 4 personen

Jullie kiezen een scene uit het boek of uit de film en spelen deze na. Jullie schrijven jullie scene uit in een dialoog (of dialogen) en voeren je stuk uit en nemen het op.

Criteria:

- Jullie scene moet ongeveer tussen de 3 à 6 minuten duren (afhankelijk van het aantal personen in de groep).
- Als jullie scene af is voeren jullie het stuk op en nemen jullie jezelf op. Jullie zijn allemaal hierop te horen.
- Ieder groepslid heeft ongeveer 8 regels.
- Jullie zorgen voor een duidelijke structuur en samenhang van het verhaal.
- Jullie schrijven en spreken met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Jullie laten zien dat jullie alles wat jullie geleerd hebben kunnen toepassen.
- Jullie zijn duidelijk verstaanbaar en spreken vlot met af een toe een aarzeling of herformulering.
- Jullie leveren je geschreven en je gesproken tekst in.

5. Interview met één van de personages opnemen – duo

De een is de journalist en de ander één van de personages uit het boek of de film. Wat zou je graag willen weten van de personage en zijn/haar reis naar de VS?

Criteria:

- Jullie interview moet 3 à 5 minuten duren.
- Jullie werken minimaal 8 vragen uit.
- Als jullie interview af is voeren jullie het interview uit en nemen jullie jezelf op.
- Jullie zorgen voor een duidelijke structuur en samenhang van het interview.
- Jullie schrijven en spreken met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Jullie laten zien dat jullie alles wat jullie geleerd hebben kunnen toepassen.
- Jullie zijn duidelijk verstaanbaar en spreken vlot met af een toe een aarzeling of herformulering.
- Jullie leveren je geschreven en je gesproken tekst in.

6. Een reportage maken – individueel of duo

Je maakt een reportage over het thema migratie en asiel in de VS. Je schetst een beeld van de reis en de risico's die de migranten nemen. Je schrijft eerst je tekst uit en neemt het daarna op.

Criteria:

- De reportage moet ongeveer 2 (individueel) of 4 (duo) minuten duren.
- Per persoon heb je ongeveer 8 regels aan tekst.
- Als de reportage af is neem je het op.
- Je zorgt voor een duidelijke structuur en samenhang van je verhaal.
- Je schrijft en spreekt met correcte en volledige zinnen. Denk hierbij aan zinsconstructie, juiste vervoegingen van de werkwoorden, woordenschat, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, etc. Je laat zien dat je alles wat je geleerd hebt kunt toepassen.
- Je bent duidelijk verstaanbaar en spreekt vlot met af een toe een aarzeling of herformulering.
- Je levert je geschreven en je gesproken tekst in.

Adividanzas de verano

1 Adivina quién yo soy: al ir parece que vengo, y al venir, es que me voy.

2 En mí se mueren los ríos, y por mí los barcos van, muy breve es el nombre mío, tres letras tiene no más.

3 Tengo copa y no soy árbol, tengo alas y no soy pájaro; protejo del sol a mi amo en invierno y en verano.

4 A la playa vienen, y luego se van. Si te acercas mucho, te van a mojar.

5 No lo parezco y soy pez, y mi forma la refleja una pieza de ajedrez.

6 ¿Qué está lleno de muchos agujeros, pero aún puede contener agua?

6 Una esponja
5 El cabaillito de mar
4 Las olas
3 El sombrero
2 El mar
1 El cangrejo

Koninginnen Máxima en Letizia bezoeken educatieve vertoning van Campeonex op Spanish Film Festival in Tuschinski

Op een prachtige dag in april vond er een bijzondere bijeenkomst plaats bij Theater Tuschinski in Amsterdam. Koningin Máxima en Koningin Letizia van Spanje waren aanwezig voor een speciale educatieve vertoning van de Spaanse film Campeonex tijdens de tiende editie van het Spanish Film Festival.

Het doel van deze dag was het bevorderen van intercultureel begrip en het onderstrepen van het belang van film als educatief middel. Campeonex, een inspirerende film over doorzettingsvermogen en teamwork, bleek een goede keuze voor dit doel. De film vertelt het verhaal van een groep mensen met verschillende achtergronden die, ondanks hun verschillen, samen streven naar succes.

Na de vertoning namen de koninginnen de tijd om met een aantal leerlingen te praten die de film bekeken hadden. Ze vroegen de studenten naar hun ervaringen en wat ze hadden geleerd van de film. De leerlingen reageerden heel enthousiast. Velen benadrukten hoe de film hen een beter begrip gaf

van de Spaanse taal en cultuur en vertelden hoe het hen had geleerd over de kracht van samenwerking en wederzijds respect.

Koningin Máxima prees de leerlingen voor hun inzichten en benadrukte het belang van culturele uitwisseling en educatie in het vormen van een begripvolle samenleving. Koningin Letizia deelde haar hoop dat meer scholen dergelijke educatieve initiatieven zouden omarmen. Het evenement was een prachtig mooi voorbeeld van hoe film kan bijdragen aan onderwijs en intercultureel begrip.

Margreet Cornelius
Manager Netwerk Filmeducatie

Describiendo la portada de la revista: Los Sanfermines

Uno de enero Dos de febrero Tres de marzo
Cuatro de abril, Cinco de mayo Seis de junio
Siete de junio- San Fermín.

A Pamplona hemos de ir Con una media, con una media.
A Pamplona hemos de ir Con una media y un calcetín.

Una canción pegadiza que creo que todos los profesores de español la conocemos y la cantamos con grupos de principiantes para memorizar los meses del año, por lo menos hasta junio. Si no conoce la canción pero sabe tocar la guitarra, escanee el QR y apréndala con las instrucciones del vídeo ¡Vale la pena!

¿Qué son los encierros de toros?

Parece ser que los encierros de toros ya se habían iniciado en el siglo XIII cuando se llevaban a los toros de su lugar de reposo hacia la plaza de toros. Los toros más bravos que sobrevivían los encierros eran los que se presentaban en las corridas por la tarde y los que salían heridos eran llevados directamente al matadero.

El propósito de los encierros es correr delante de una manada de toros, novillos o cabestros (toros castrados). Normalmente los mejores corredores intentan correr lo más cerca posible de los toros, sin tocarlos. El encierro tiene lugar en un centro urbano cerrado con vallas. Los participantes son mayores de 16 años.

Estos encierros se producen en muchos lugares de España y en algunos lugares de Latinoamérica, especialmente en México.

¿Qué tiene que ver San Fermín con los encierros de toros?

Se cree que San Fermín era el hijo de un jefe romano de Pamplona en el siglo III que fue convertido al cristianismo por San Saturnino. San Fermín se consagró luego como sacerdote y llegó a ser obispo. Tuvo una labor evangelizadora importante y no siempre apreciada por los que no simpatizaban con sus ideas. A principios del siglo IV fue decapitado y puesto que había sido un elemento muy importante en la conversión de muchos romanos al catolicismo, la leyenda alrededor de San Fermín nació. No hay detalles más certeros sobre esta leyenda y tampoco queda claro por qué el encierro llegó a llamarse "Sanfermines" ni la elección de la fecha. Se mencionan muchas teorías en línea.

Lo cierto es que la fiesta se ha convertido en un acontecimiento muy querido en Pamplona. El programa ofrece amplio repertorio de actividades para toda edad: conciertos, verbenas, fuegos artificiales, exposiciones, animaciones de calle además de propuestas infantiles y familiares. En otras palabras quien quiera ser parte de los Sanfermines tiene que ver los programas y decidir a tiempo dónde ir además de consultar las reglas de juego: pañoleta roja; precaución y desde luego mucho coraje! ¿Sabía usted que a San Fermín también lo llaman "el morenico" porque tiene la piel morena?

UNO DE ENERO

El carnaval de Oruro

Parte II - El hecho folklórico

CULTUUR BEWUSTZIJN
SENSIBILIZACIÓN CULTURAL

María Esther Escobar de Bäumer

Parte 1 del Carnaval de Oruro, terminó diciendo que el hecho folklórico nacido con "La diablada" no tardaría en convertirse popular, tradicional, colectivo, funcional. Para crear un contexto quiero reflexionar brevemente con la definición de "hecho folklórico".

Si bien es cierto que cada pueblo tiene sus propios fenómenos culturales, características típicas: vestidos, lenguaje, comidas, música, el folklore se diferencia de ellos por ser el resultado de un proceso lento en el cual los cambios se producen de forma desapercibida.

Existen muchísimos estudios profundos para explicar tanto el folklore como los hechos folklóricos y se han determinado ciertas características para estudiar estos hechos. Voy a escribirlas brevemente para referirme a ellas de tanto en tanto:

1. El folklore no es privativo del individuo sino colectivo. No es patrimonio exclusivo de una clase social aunque se extiende preferentemente en los sectores populares, especialmente infantiles.
2. Un segundo rasgo es su carácter popular, una expresión espontánea de una asimilación colectiva y arraigada en el "folk" transmitida oralmente de una generación a otra.
3. Los hechos folklóricos son empíricos, espontáneos. No son aprendidos en la escuela por lo tanto no están institucionalizados.
4. Cuando el hecho se arraiga en el pueblo llega a formar parte del patrimonio cultural del grupo
5. Como patrimonio común, el hecho folklórico es plástico y acepta nuevos elementos sin alterar su contenido.
6. Un rasgo importante es su funcionalidad, es decir, cumple una finalidad y en el caso del Carnaval de Oruro, cumple la vinculación del grupo, la exaltación de valores y satisface una necesidad espiritual.
7. El factor geográfico es muy importante porque contribuye a dar una forma inconfundible en el hecho folklórico.

En breve, un hecho folklórico se reconoce cuando es *superviviente*, de épocas anteriores; *perviviente*, continúa a pesar del paso del tiempo y *vigente*, que está en uso en el momento presente.

Regresando a la Parte 1 Carnaval, recordaremos que la introducción de la figura del "diablo" surgió con el propósito de establecer un cierto orden social: Wari, el dios que habitaba el mundo subterráneo fue transculturizado por seres apocalípticos de la Biblia como diablo, Satán, Luzbel. El primer paso estaba dado, sin embargo, dada la calidad dual de la teología andina en la cual los dioses son buenos o malos; podían premiar y castigar, los habitantes originarios no tuvieron problemas en personificar a Wari detrás de una máscara y de esa irónica manera, el diablo podía pasear su malignidad libremente ante la mirada de sacerdotes, santos e incluso llegar a los pies de la virgen.

Todo este proceso fue lento y posiblemente se inició en el siglo XVIII cuando los grupos de "diablos" estaban compuestos básicamente por los mitayos y la música imitaba marchas europeas renacentistas que posiblemente eran interpretadas por instrumentos de viento. Entre 1600 y 1789 fecha de la fundación de la Villa de San Felipe de Austria (hoy Oruro) se estableció el culto a la Virgen del Socavón. En 1891 se termina la construcción de la capilla del Socavón y el desfile de los diablos danzarines puede finalmente llegar a los pies de la Virgen del Socavón. En aquellos tiempos, la diferencia de clases era sumamente marcada y elitista. Las clases sociales altas celebraban también el carnaval, pero a la usanza europea, con bailes de máscaras y en salones con música y banquetes, sin embargo, poco a poco los llamados "pijes" empezarán a descubrir el encanto de la danza de los diablos y así el fenómeno se empieza a extender en la sociedad. Ya no serán solamente los mineros los que se disfrazen de diablos. Acaba de cumplirse el punto 3 de las características: el hecho folklórico empieza a ser parte del patrimonio cultural del grupo.

Se van creando nuevas figuras dentro del grupo: lucifer, ángel, cóndor, oso (introduciendo elementos significativos dentro del acervo cultural andino) y la china-supay (la mujer diablo) que por aquel entonces eran hombres disfrazados de mujer, con polleras, y careta.

En los principios del siglo XX la diablada ya es popular y el carnaval sin diablos no puede existir. Sin embargo, el pueblo siempre va buscando novedades y de esa manera determinados grupos de la sociedad van añadiendo nuevas danzas a este desfile de carnaval.

La morenada Hay muchas teorías que explican sus orígenes que aún no están esclarecidos, pero vale la pena reflexionar un poco con el nombre "morenada" que deriva de "moro" y los moros eran "negros". Por lo tanto las máscaras muestran los rasgos africanos, con algunas exageraciones en orejas, nariz, boca, el pelo rizado y llevan un instrumento llamado matraca para marcar el paso. No hay ninguna duda que el origen es colonial, posiblemente una sátira a este grupo que fue enviado a trabajos forzados y por esta razón llevan la lengua colgada, el paso es cansino y lento y llevan un traje cargado de pedrería, posiblemente representando el trabajo de las minas y la extracción del mineral.

Estos grupos ya se habían formado en diferentes regiones de Bolivia, pero llegaron introducirse en el Carnaval de Oruro a fines del siglo XIX. La novedad del grupo atrajo a más personas de diferentes clases sociales. Cumplimos el punto 6: cumple una finalidad y en el caso del Carnaval de Oruro, cumple la vinculación del grupo.

Paulatinamente se van añadiendo algunos personajes como el *caporal* que viene a ser un individuo de la misma raza o clase que ha ascendido a la categoría de autoridad del grupo; el *achachi* que es el más anciano del grupo y lleva una capa grande y un látigo; el *rey moreno* que lleva una corona, un cetro y representaba un estatus elevado dentro del grupo; la *china morena* que de alguna manera representaba el equilibrio de género de la sociedad andina.

En este punto se observa un fenómeno bastante interesante: Durante los primeros 20 a 30 años el grupo de morenos estaba conformado por hombres e incluso la *china-morena* era un hombre disfrazado de mujer de la misma forma que en la

diablada *la china-supay*. En el lapso de unos pocos años, se presentaron como *china morena* algunos homosexuales que pusieron un tinte atractivo y audaz y que al mismo tiempo sirvió como un incentivo para la creciente atención que las mujeres daban al baile. Comparable con los "drag queens" que conocemos hoy. En el gobierno de Banzer se prohibió su participación durante el carnaval y paralelamente a este hecho, no tardaron en presentarse a bailar muchas adolescentes sin distinción de clase social. Se creó una división dentro de este grupo femenino: *cholitas-morenas* y *chinas-figuras*. Las cholitas morenas llevan una pollera larga hasta la rodilla y una manta cubriendo los hombros, además del típico sombrero borsalino y bailan en grupos compactos. Las *chinas-figuras* son espectaculares, con polleras cortas, botas altas con tacones altos, una blusa con un generoso escote en hombros y decoleté, bastante bien maquilladas, con trenzas largas y un sombrero borsalino adornado con plumas de colores. (Esta es la herencia del movimiento de liberación de los fantásticos drag queens.)

Yo fui testigo de todo este cambio allá por los años 70. De pronto, la pregunta irónica entre los adolescentes: ¿Bailas en el carnaval? se convirtió en una pregunta dubitativa: ¿No bailas en el carnaval? Se cumple el punto 4: el hecho se arraiga en el pueblo y llega a formar parte del patrimonio cultural del grupo.

Bailar en el carnaval se convirtió un elemento de pertenencia. Por supuesto que yo me contagié del entusiasmo y bailé durante cuatro años consecutivos. ¡Totalmente aconsejable! (bailé 3 años de cholita porque no me animaba a ser figura) . >

La saya y Los caporales

La plasticidad del hecho folklórico permitió la creación de otros grupos, bajo distintas ideas: *La saya* nació como una representación de los "esclavos liberados". Los morenos ya no trabajaban en las minas y su alegría les daba la oportunidad de ser más ágiles en el baile. La saya fue popular por poco tiempo, sin embargo, un personaje importante que derivó de los morenos dentro de la saya, *el caporal*, (el capataz de todos los negros elegido para controlar el trabajo) sufrió una transformación bastante atractiva para los grupos jóvenes y dinámicos.

El caporal era el guía del grupo, con cascabeles para demostrar su presencia y un látigo para dinamizar la danza. Por supuesto que nadie quería ser guiado, todos eran caporales, y ya liberados de máscaras podían realizar una coreografía complicada y muy atractiva para el público. Los grupos de mujeres llevaban polleras cortas y bailaban en grupo hasta el momento que surgió otra transformación. Las mujeres también querían realizar las piruetas de los grupos masculinos y no querían llevar polleras cortas. Nació entonces el grupo que ahora recibe el nombre de *machas* un bolivianismo femenino de macho que significa mujer fuerte, valiente) Las machas llevan los pantalones abombados y saltan tan alto como los caporales.

Otros grupos

"Mientras más almas, más danzas" acabo de crear esta expresión con la que quiero explicar la explosión de iniciativas y creatividad para formar grupos: *La llamerada*-el baile de los pastores de llamas; *la cullaguada*- el baile de los tejedores; los incas-representando toda la conquista; los doctorcitos-sátira al sistema legal de la época de la colonia; *suri*, *ahuatiris*, *wititi*, *khantus*, *potolos*.

Muchos de estos grupos con un ciclo de vida corto, pero otros como los *tinkus* ya están establecidos entre los grupos infaltables. Relata la lucha simbólica de pueblos originarios durante la cosecha-muy impresionante coreografía. Otro grupo muy afianzado en el carnaval es el de *los Tobas*, danza que representa a los cazadores de la zona del Chaco. Bastante ágil y excelente para practicar saltos- También bailé en esta danza y fue una experiencia inolvidable.

Actualmente se presentan 52 diferentes grupos de baile que participan en "la entrada del carnaval". Unos 50.000 danzantes. Cada uno de estos grupos acompañados de una infaltable banda de música. En 2023 se presentaron 70 bandas de música, con un total de 5.000 músicos. Lógicamente las bandas también experimentaron ciertas modificaciones, pero eso es material para otro artículo.

Y---¿qué pasó con la religión?

La religión está mucho más presente que nunca. Es imposible ser parte de un grupo y participar en el desfile sin hacer la promesa de bailar 3 años seguidos ante el altar de la Virgen del Socavón. Todo el proceso del carnaval dura desde el primer domingo después de Todos Santos en noviembre, cuando se celebra una "velada" a la virgen y POR SUPUESTO a la Pachamama. Todos participan de este ritual y se da inicio a la preparación de los bailes. Todos los fines de semana hay una práctica obligatoria antes de la "última velada" que es una semana antes del carnaval mismo.

Hay dos entradas (desfiles) en la celebración: El sábado es la entrada a La Virgen, con máscaras y sin parar de bailar durante los 5 kilómetros que dura el recorrido. El domingo es la entrada

sin caretas y un poco más relajada y se llama "entrada de carnaval" para diferenciar que la primera fue para la Virgen. El día sábado (de la Virgen), todos y cada uno de los que bailan tienen que pasar delante del altar de la Virgen del Socavón, uno a uno, para recibir la bendición de los sacerdotes que trabajan incansablemente cumpliendo su labor.

Después del día domingo, el lunes es "El día del diablo" y el público puede apreciar espectáculos aislados por cada grupo participante. El martes es el día de "Ch'alla" donde se puede observar la total simbiosis del hecho folklórico porque se procede a la bendición de las casas: con "agua bendita" para la Virgen y con algo de alcohol en las esquinas de las casa, para la Pachamama.

El miércoles que se llama "de ceniza" los bailarines reciben la cruz con la ceniza de las palmas bendecidas quemadas del Do-

mingo de Ramos del año anterior. Es el inicio de la cuaresma. ¿Dónde se dividen los rituales? Es muy difícil determinar los límites. Lo más fácil es visitar Oruro durante el carnaval y experimentar en persona la dual dimensión de este hecho folklórico fantástico que se irá modificando en forma pero no en esencia. El Carnaval de Oruro ha sido declarado Patrimonio Cultural Inmaterial de la Humanidad de la Unesco en el año 2008.

El rincón del libro

LA GRIETA DEL SILENCIO Javier Castillo

Referencias bibliográficas

Daniel Miller, un niño de siete años, desapareció en Staten Island en 1981 sin dejar rastro. Un misterio silenciado durante treinta años ¿Qué sucedió con Daniel Miller?

Staten Island, 1981. La bicicleta de Daniel Miller aparece abandonada en las inmediaciones de su casa. No hay rastro del pequeño. Treinta años después, en 2011, la periodista de investigación del Manhattan Press Miren Triggs sigue una pista que la conduce hasta el terrible hallazgo de un cadáver con los labios sellados.

Miren Triggs y Jim Schmoer, su antiguo profesor de periodismo, tratarán de descubrir qué vincula ambos casos mientras ayudan a Ben Miller, padre de Daniel y ex inspector del FBI, a reconstruir por última vez la desaparición de su hijo. Se adentrarán así en las profundidades de un enigma lleno de recovecos en los que resuenan las voces del pasado. ¿Qué le sucedió a Daniel? ¿Quién se esconde tras el horrible asesinato? ¿Puede el silencio ser el refugio de la verdad?

EL NIÑO, Fernando Aramburu

Referencias bibliográficas

Un accidente real en el País Vasco de los años ochenta, la vida devastada de una familia. Una historia emocionante, adictiva y conmovedora, como solo Aramburu sabe contar. Nicasio, ya jubilado, acostumbra a subir los jueves al cementerio de Ortuella a visitar la tumba de su nieto. Es uno de los muchos niños fallecidos tras una explosión de gas en un colegio de aquella localidad, un accidente que sacudió al País Vasco y a toda España en 1980. Por las andanzas del abuelo, una

figura que se agranda hasta hacerse inolvidable, por el testimonio de la madre muchos años después, por la crónica objetiva de lo que le ocurrió a la familia, descubriremos cómo aquella tragedia lacerante y devastadora les alteró, cómo sacó a relucir aspectos inesperados, cómo trastocó sus vidas. Con la maestría habitual de Aramburu, el lector se verá inmerso en una historia de emociones inesperadas, una exploración psicológica y literaria con afilado bisturí que nos mantiene pegados al devenir de los destinos de los protagonistas.

Una novela que alberga una densidad emocional tan alta que exige una lectura atenta, hasta la última línea, para entender, comprender, emocionarnos con el destino de sus protagonistas. Nueva entrega del extraordinario friso de «Gentes Vascas», El niño es una historia desgarradora, inolvidable, un prodigio literario del mejor Aramburu. Por el tratamiento humanísimo de los protagonistas, y por los recursos literarios empleados, El niño vuelve a ser una novela memorable, llamada a convertirse en acontecimiento literario.

LA NIÑA DEL SOMBRERO AZUL Ana Lena Rivera

Referencias bibliográficas

Un homenaje a todas aquellas mujeres que siempre lucharon por seguir adelante. Tan real como la vida misma, tan inolvidable como ellas. Por la autora del best seller Las herederas de la Singer.

Gijón, verano de 1929. Con apenas diecisiete años, Manuela entra a trabajar como criada en la mansión de los marqueses de Armayor. Rodeada de un lujo que contrasta con la pobreza de su aldea natal, la joven conocerá la arrogancia y el desamor, pero también el arte de la costura, al tiempo que entablará una amistad inquebrantable con la única heredera de la familia, Alexandra.

Años después, y pese a pertenecer a mundos muy distintos, su amiga será su mayor apoyo cuando la Guerra Civil obligue a Manuela a separarse de su hija Telva, enviada a Rusia junto con otros niños de la zona republicana, y también cuando intente recuperarla décadas más tarde, aunque para ello deba arriesgarlo todo.

La añoranza de Telva, un destino en ocasiones desalmado y una gran historia de amor marcarán la vida de Manuela. Una vida que se extenderá a lo largo de un siglo convulso y lleno de contrastes, magistralmente reflejado por Ana Lena Rivera.

LA DAMA DE LA CARTUJA Inma Aguilera Referencias bibliográficas

UNA FÁBRICA MÍTICA DONDE SE CREAN LAS VAJILLAS MÁS LUJOSAS DE EUROPA

Sevilla, 1902. Una joven británica llega sola a la ciudad. Lleva consigo un antiguo plato exquisitamente pintado a mano. Podría ser la clave para resolver un misterio familiar ligado a La Cartuja, la prestigiosa fábrica donde se producen, desde hace décadas, las delicadas vajillas que adornan las mesas más elegantes del continente.

UNA ESTIRPE DE MUJERES ARTESANAS EN LA SEVILLA DEL SIGLO XIX

Siguiendo los pasos de la protagonista, esta apasionante novela nos hará viajar a mediados del siglo XIX para descubrir

la historia de una estirpe de alfareras del barrio de Triana. El talento de estas artesanas llamará la atención de los marqueses de Pickman, los propietarios de la fábrica, y marcará sus destinos para siempre.

UN LEGADO INOLVIDABLE QUE LLEGARÁ HASTA NUESTROS DÍAS Desde los talleres de cerámica de la época hasta los ambientes de la aristocracia sevillana, Inma Aguilera nos traslada a un mundo marcado por las diferencias de clase y los amores imposibles. Un relato envolvente y evocador en el que tres mujeres muy distintas se enfrentarán a los prejuicios de su tiempo para crear un legado inolvidable.

LA INNOMBRABLE Lorenzo Silva Referencias bibliográficas

El nuevo caso de la inspectora Manuela Mauri. Más de 90.000 lectores Una historia sobre las dificultades para poner palabras a lo que nos sucede. Manuela Mauri comprende que hay sentimientos y vivencias que no se pueden verbalizar. Lo percibe cuando sus hijos le hablan de la repentina muerte de su padre (su exmarido) y ella no halla el modo de consolarlos. Lo intuye cuando ve a los padres de Susana, una joven de dieciséis años que ejercía la prostitución y que murió de una sobredosis, exigiendo justicia para su hija en el juicio y la inspectora está segura de que, sea cual sea la sentencia, nada reparará la pérdida de su pequeña. Lo deduce cuando mira a los ojos de Belén, hermana de Rebeca, y debe decirle que esta ha fallecido a causa de las puñaladas que le ha asestado su marido. Lo asimila cuando su pareja, Alberto, le hace la proposición más importante de su relación y ella no sabe qué contestar. Una novela negra que explora los vínculos de la prostitución con la violencia de género; y la novela más personal e íntima de una inspectora que deberá cuidar más y mejor a su familia o correrá el riesgo de perderla para siempre.

Para disponibilidad y precio contactarse con
El Rincón del Libro <https://elrincondellibro.nl>
info@elrincondellibro.nl +31 6 21983372

Viajando al pasado con Dalí:

Unidad didáctica para trabajar biografías

Carola Flores Sardá

Profesora de español de la Escuela Internacional de Twente

Materiales:

Libro y cuaderno de ejercicios Reporteros Internacionales 2 Unidad 4, editorial Difusión.

Lectura "Dalí. El pintor de sueños". Colección Grandes Personajes. Editorial Difusión.

A continuación presento el desarrollo de una unidad didáctica para abordar el uso del pretérito indefinido a través de la biografía de pintores españoles, como es el caso de Dalí. Esta unidad didáctica la implementé con alumnos del año 9 (tercer año de secundaria internacional, segundo año de secundaria neerlandesa). Para ello he tomado como base el manual de Reporteros Internacionales 2, capítulo 4 de la editorial Difusión, que introduce a Dalí y su obra. Además, con el fin de estimular la lectura en mis estudiantes, he integrado el material de lectura de la Colección de Grandes Personajes de la editorial Difusión, dedicada a este artista.

Los pasos seguidos para la implementación de la unidad didáctica son los siguientes.

En la primera sesión de clase, les pido a mis estudiantes que hojeen la unidad 4 y que se formen una idea de lo que van a aprender. Esto genera en los estudiantes curiosidad y direccionalidad en su aprendizaje. En este momento introduzco los objetivos generales de la unidad, los temas a desarrollar y las estructuras gramaticales a utilizar, en este caso el pretérito indefinido. Posteriormente, los alumnos realizan las actividades introductorias del libro en LessonUp, en donde resuelven los ejercicios interactivos y multimedia de manera independiente y a su propio ritmo.

En la segunda sesión de clase, les indico que vamos a trabajar en la construcción de biografías. Les pregunto si saben qué es una biografía y les explico el origen del término. Posteriormente, les menciono que nos enfocaremos en la biografía de Salvador Dalí.

Utilizando la herramienta de LessonUp o Mentimeter¹ para elaborar mapas mentales o nubes de palabras, les pido a mis estudiantes que escriban qué información creen que contiene una biografía. Dependiendo del nivel de dominio del idioma de los estudiantes, lo pueden hacer en inglés/neerlandés o español. Posteriormente, pongo en común sus ideas e introduzco datos importantes en una biografía que no habían sido mencionados. En la pizarra escribo los verbos que se pueden utilizar al redactar una biografía, como: nacer, morir, estudiar, trabajar, mudarse, vivir, viajar, ganar premios/reconocimientos, etc.

En la tercera sesión, trabajo con la biografía de Dalí del libro, lección 1 con ayuda de LessonUp. Al leer la información del ar-

tista les pido que ubiquen los verbos y los coloquen en columnas en la pizarra, organizándolos de acuerdo a la terminación -ar o -er/-ir. Les pido que traten de elaborar una regla para conjugar los verbos regulares en la tercera persona. Luego reflexionamos sobre el uso de este nuevo tiempo y pongo hincapié en que para describir la vida de alguien se necesita el uso del pretérito indefinido, pues los hechos específicos en el pasado, y el lugar o el momento en donde sucedieron son importantes. En este momento introduzco el pretérito indefinido y les presento una tabla con las conjugaciones de los verbos regulares.

Salvador Dalí: La persistencia de la memoria

En una cuarta sesión, para afianzar el uso del pretérito indefinido, los alumnos elaboran "las manos del pasado". Para ello, entrego a cada estudiante una hoja de papel para que delinee sus manos con los dedos abiertos. Luego, cada uno tiene que escribir las diferentes conjugaciones de los verbos en el pretérito indefinido, como se aprecia en la imagen 1. Posteriormente, los estudiantes resuelven algunos ejercicios de gramática del cuaderno de trabajo y ejercicios en línea en LessonUp sobre las conjugaciones de los verbos regulares en el pretérito indefinido.

En la quinta sesión, inicio recordando los verbos que podemos utilizar en una biografía. Les explico que vamos a elaborar "autobiografías", les pregunto qué significa este término y hago el contraste con el término biografía. En la pizarra y con la participación de los estudiantes, conjugo los verbos que mencionaron en las clases anteriores, pero esta vez en la primera persona.

En mi clase tengo estudiantes de diferentes regiones del mundo que han migrado a los Países Bajos en diversos momen-

tos. Para visualizar esta información, les pido que en tarjetas de diferentes colores escriban 3 datos: Cuándo nacieron, cuándo se mudaron a los Países Bajos y cuándo empezaron a estudiar en la Escuela Internacional de Twente (IST). Seguidamente, cada uno ubica su tarjeta en una línea del tiempo que coloco al frente del salón.

Esta actividad fue muy interesante porque visualmente se pudo ver cómo hay dos grupos en mi aula: los que se unieron a la escuela en el primer año de secundaria y un grupo nuevo que se ha unido en el transcurso de este año escolar. Además, se pudo apreciar cómo la mayoría se mudó a los Países Bajos y casi inmediatamente empezó a estudiar en nuestra escuela.

En una siguiente sesión de clase, para profundizar en la biografía de Salvador Dalí y continuar con el trabajo de líneas del tiempo, formo 9 grupos, de acuerdo a los capítulos del libro sobre Dalí de la colección "Grandes personajes". A cada grupo le asigno un capítulo del libro, pidiéndoles que primero hagan una lectura rápida o superficial, centrándose en los títulos, subtítulos y fotos para darse una idea del tema central. Posteriormente, en una lectura más analítica y de forma colaborativa, deben buscar fechas/años y escribir por lo menos 8 eventos y registrar sus fechas. También deben buscar en Internet las obras mencionadas en el capítulo, cuyo título usualmente está escrito en cursiva, y pegar una foto de la obra en un documento Word que deben imprimir luego.

En la séptima sesión los estudiantes escriben en tarjetas los datos encontrados, empezando con el año y recortan las fotos de las obras del artista. Todo esto deben luego colocarlo en una línea del tiempo que elaboro al frente del aula.

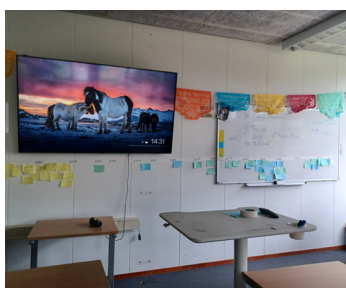
Para que todos los estudiantes tengan un conocimiento completo de Dalí y de su obra, y no sólo lo que habían identificado, les pido que se acerquen y analicen la línea de tiempo. Formo 4 grupos y les pido que cada grupo elabore 10 preguntas, cuya respuestas deben estar en la línea de tiempo. De esta forma, practican la formulación de preguntas y respuestas, el vocabulario de verbos y las conjugaciones en el pretérito indefinido. Le entrego a cada grupo las preguntas del otro equipo y quien termine primero es el ganador. Las respuestas deben ser aprobadas por el grupo que las elaboró. ¡Fue muy divertido y hubo participación total de la clase!

Para concluir una unidad didáctica siempre me gusta hacer un proyecto juntos, ya sea elaborar un video, interpretar un juego de roles, escribir un texto creativo o alguna manualidad. Para el tema de los artistas decidí hacer una manualidad inspirada en sus obras. Esta actividad se puede coordinar con el departamento de artes y hacer un proyecto conjunto. En la sesión de cierre de Dalí, los estudiantes crean su propio reloj derretido, inspirado en su pintura "La persistencia de la memoria"² de 1931.

Para ello deben recortar un pedazo de cartón de la forma de un reloj derretido, deben mojarlo con agua para darle flexibilidad y finalmente colocarlo en algún sitio del aula para que se seque

y tome forma. Una vez seco deben pintar el reloj con acrílico blanco y dibujar los números y manecillas. Esta última parte de la unidad didáctica siempre es un éxito entre mis estudiantes. Es una actividad dinámica, productiva e integradora, donde pueden participar estudiantes de diferentes niveles de español, inclusive los recién llegados a la escuela. Esto último es muy práctico para los profesores de escuelas internacionales, donde muchos alumnos nuevos se unen a la escuela al final del periodo escolar.

Para concluir la unidad y al finalizar la sesión de clase, le regalo a cada estudiante una paleta de caramelo de Chupa Chups³, recordándoles que el logo de dicha marca fue diseñado por Salvador Dalí.

Evaluación:

Evaluación formativa: Tomando como ejemplo la biografía de Dalí y como deberes, los estudiantes escriben por lo menos 8 datos sobre su vida y redactan una autobiografía en Padlet⁴. Evaluación sumativa: Luego de la retroinformación de la docente y leyendo los textos de sus compañeros, los alumnos escriben en una hoja de papel su autobiografía, incluyendo las correcciones.

Espero les haya gustado esta unidad didáctica y la pongan en práctica, adaptándola a sus necesidades y tipo de estudiantes. Si tienen alguna duda o comentario, por favor, hángmelo llegar a mi correo electrónico: carola.floressardas@istwente.org.

¹ <https://www.mentimeter.com/>

² <https://kathy-angelnik.blogspot.com/2017/10/picasso-portrait-inspired-using-folded.html?m=1>

³ <https://chupachups.es/productos/clasicos/>

⁴ <https://www.padlet.com/>

1

2

3

4

Te presentamos a Frederique Bauer

Entrevista Danielle Siems

Frederique Bauer

Wat was voor jou ooit de aanleiding tot het kiezen voor een studie Spaans/Ierarenopleiding Spaans?

Mijn vader was voor zijn werk uitgezonden naar Panama. Ik heb daar, na mijn geboorte op Curaçao, ruim vijf jaar van mijn kindertijd gewoond. Mijn ouders, broer en zus spraken Spaans. Voor zover ik me kan herinneren sprak ik alleen maar Spaans. Toen we tijdelijk terug waren in Nederland, op weg naar het volgende land, bleek al gauw dat het Spaans van mijn harde schijf was gewist. Daarna kwam Engels en voorgoed terug in Nederland, Nederlands. Ik heb na Panama drie jaar op een Amerikaanse school gezeten. Wat heb ik daar een goede en leuke herinneringen aan! Die jaren zijn bepalend geweest voor mijn werk in het onderwijs. Later ging dat Spaans wringen. Ik heb toen tijdens een studie geschiedenis een cursus Spaans gevolgd. Na het doctoraal wist ik dat ik verder wilde met Spaans: van het een kwam het ander. Ik haalde een tweede graad lesbevoegdheid Spaans en ik wilde aan de slag als docent. Ik was graag doorgegaan met de opleiding, maar ik wist dat ik, inmiddels met kleine kinderen, niet alles tegelijk kon doen. Overigens is mijn jongere zusje - zij was een paar maanden oud toen we vertrokken uit Panama - ook later Spaans gaan leren. Het zit dus kennelijk in de familie.

Waar ben je begonnen als docent en wanneer was dat? Wat was de positie van het vak Spaans op die school/instelling?

Die zomer waarin ik de lesbevoegdheid haalde, werd ik gebeld door de volksuniversiteit waar ik nog steeds werk. Daarna kwam van het een het ander. Zo gaf ik een jaar later ook les op wat later een ROC zou worden. Bij de volksuniversiteit waar ik begon en ben gebleven, werden negen cursussen Spaans gegeven. In de loop der jaren nam het aantal cursussen Spaans bij die volksuniversiteit gestaag toe. Vanaf 2016 maken we woelige tijden mee, die door corona zeker niet tot rust zijn gekomen.

Herinner je je nog met welk lesmateriaal/welke leergang je begonnen bent? Had je collega's Spaans of werkte je voornamelijk zelfstandig/alleen?

Toen ik begon, werkten we met *Eso sí*, het blauwe boek met de windmolens op de voorkant. We zijn overgestapt op de herziene versie, met de Mezquita van Córdoba. Rond de eeuwwisseling kon ik mijn collega's ervan overtuigen op *Caminos* over te stappen en nu gebruiken we *Con gusto*, inmiddels de herziene versie. *Caminos* was voor mij de topper. Maar in groepen die meer aandacht wilden voor 'cultura y civilización' heb ik ook *Todas las voces* en later *Tema a Tema* gebruikt. Jarenlang hadden we een sectie van vier docenten Spaans. Mijn collega's en ik hebben altijd nogal onafhankelijk van elkaar gewerkt, mits we in parallelgroepen na een cursus van 24 weken min of meer op

hetzelfde punt zouden uitkomen. Dat vind ik het grote voordeel van de volksuniversiteit waar ik werk: het rooster ligt vast, de te gebruiken boeken liggen vast, maar je maakt in de les eigen keuzen. Ik vind het prettig uit te wisselen en te rade te gaan bij een collega. Dat deed ik graag bij mijn collega Flip, de vroegere redacteur van Foco. Nu werk ik prettig samen met mijn collega Conchi.

Wat vind je belangrijk als docent bij het lesgeven? Waar liggen jouw accenten als het gaat om de didactiek van een moderne vreemde taal?

Het contact met cursisten en een goede sfeer van vertrouwen heb ik altijd belangrijk gevonden.

Het is leuk te zien dat cursisten met plezier naar de les komen en te horen na anderhalf uur dat de tijd voorbij is gevlogen. Ik hoop dat ze zich gezien, gehoord, gerespecteerd en gewaardeerd voelen. Maar er is meer. In de vele jaren dat ik werk, heb ik zelf ook een ontwikkeling doorgemaakt. Blijven bijscholen heb ik om meerdere redenen belangrijk gevonden. De mooiste en beste nascholing, gedaan vanuit het ROC waar ik ook les gaf, was over samenwerkend leren. Ik had daar in de jaren negentig al mee kennism gemaakt. Annelien Haitink was daar een pleitbezorger van. Ik liep er erg warm voor, het was een 'eye opener' voor mij, al vermoed ik dat er onbewust ook een klik werd gemaakt met drie jaar Amerikaans onderwijs in mijn kinderjaren. Sinds die ROC scholing van enkele dagen, gebruik ik vaak werkvormen uit het concept 'samenwerkend leren'. Misschien niet meer 'volgens de letter van de wet', ik moest hierin mijn eigen draai vinden. Leuk om te zien hoe cursisten in groepjes werken, elkaar verbeteren, samen een 'product' afleveren: binnen-buitencirkel, driestappen interview, expertgroepen, genummerde hoofden, hoeken, placemat ... Maar gaat het hier om de didactiek van een moderne vreemde taal? Het is heerlijk om cursisten buiten het lesboek om aan het spreken te krijgen; het boekje 'Sé feliz', dat ik heb gekregen van voorzitter Danielle, bewijst prachtige diensten. Elke week geeft een cursist uit een A2-B1 groep een advies para ser feliz. Hier praten we daarna over. En dan kom ik terug op 'goede sfeer'. Dat is een randvoorwaarde voor dit soort gesprekken.

Wat maakt het lesgeven zo interessant dat je het na al die jaren nog steeds doet?

De cursisten die zoveel geven, je inzichten en vergezichten geven, hun opmerkingen, hun humor, de groei die ze doormaken in het Spaans! Ik hoop dat ze ook van mij leren maar ik leer ontzettend veel van hen. Ik heb op verschillende plaatsen lesgegeven, bij de voorloper van een ROC in een vavo, bij de afdeling NT2 en NT1 (laaggeletterden), op het mbo (secretaresse opleiding), dit alles binnen dat ROC. Dankzij een vriendin die

mij een tip gaf, kon ik jaren geleden meedoen aan een cursus die gericht was op lesgeven in het bedrijfsleven. Daar heb ik veel aan gehad, het maken en geven van cursussen 'op maat'. Sommige vormen van onderwijs of doelgroepen zijn moeilijker of lastiger dan andere. Het is altijd hard werken maar ook leerzaam: nieuwe doelgroepen, nieuwe collega's, nieuw materiaal, nieuwe uitdagingen zowel positief als minder positief. Ik heb ook een aantal jaar gewerkt bij het Cito, ik was betrokken bij het maken van de examens voor vmbo. Ook daar heb ik ontzettend veel geleerd van de toetsdeskundigen en de collega's met wie ik samenwerkte. De laatste jaren werk ik alleen nog maar waar ik ben begonnen, ik doe het wat rustiger aan. Maar werk in het onderwijs en voor het onderwijs houdt nooit op, je blijft nadenken, hoe anders, hoe met meer variatie, hoe effectiever, hoe leuker? Ook je eigen leerproces houdt nooit op. Hoeveel verder ben ik nu vergeleken met vijf, zes jaar geleden. En hoeveel verder was ik toen dan vijf jaar daarvoor.

Vind je dat er in de afgelopen decennia aspecten veranderd zijn door de opkomst van digitale mogelijkheden? Maak je regelmatig gebruik van digitale middelen in je lessen of juist heel bewust niet?

Het heeft me veel moeite gekost gebruik te maken van alle digitale mogelijkheden, jammer, denk ik achteraf: die stap had ik veel eerder kunnen en moeten maken. Elke zomervakantie was ik van plan me hierin te storten maar in augustus was ik even ver als in juni. Toch kwamen er allengs meer vaardigheden bij. In december 2022 heb ik een les gemaakt rond video's van YouTube uit 2022 over de 'lotería de Navidad'. Wat een mooi materiaal! De grootste winst was in coronatijd het gebruik van Zoom. Mijn odyssee zal ik je besparen, de reis met behulp van gezin en cursisten was belangrijk, het doel lag vast: twaalf weken drie avonden in de week met Zoom lesgeven vanuit de huiskamer. Door breakout rooms te gebruiken kon ik ook doorgaan met *cooperative learning*. Wat een geluk dat ik in de afgelopen drie jaar verschillende keren op Zoom kon terugvallen. Een uitkomst. Cursisten die zelf in het onderwijs zitten en overdag ook online met hun leerlingen bezig waren, zeiden aanvankelijk dat ze zouden stoppen als we overgingen op Zoom, maar uiteindelijk bleven ze erbij. Natuurlijk, naast alle voordelen zijn er ook nadelen. Je mist het contact binnen het leslokaal, traktaties bij verjaardagen vallen weg, je moet nog beter voorbereid zijn dan anders en precies weten wat je doen wilt, ook vanwege het materiaal dat je wilt gebruiken.

Heb je een of twee bijzondere anekdotes over een les of een leerling waar je een positieve herinnering aan hebt?

Of het anekdotes zijn, weet ik niet. Er zijn leuke herinneringen, helaas ook droevige. De oud-cursist die om het leven is gekomen tijdens het skiën. Onlangs hoorde ik dat een oud-cursiste is overleden, na een jarenlange strijd. Heel verdrietig. Ik herinner me haar volle, gulle glimlach in de klas. De leuke herinneringen: de cursiste die bij een praatje over het nut van in beweging blijven de hele groep hierbij betrok en vroeg wat iedereen deed om gezond te blijven: ze had moeiteloos de les kunnen overnemen voor het resterende uur. De cursist die, toen ik probeerde de vervoeging van een werkwoord in een

liedje om te zetten, voor de achtergrondbegeleiding zorgde door te croonen. Een groepje vrouwen uit een lesgroep, dat tijdens een etentje besloot weekendtripjes te maken en sinds die tijd met regelmaat een Spaanse stad bezoekt: Madrid, Valencia, Malaga ... De vriendschappen die zijn ontstaan tussen cursisten onderling en tussen cursisten en mij en waaruit tijdens corona de 'bankjesafspraken' zijn voortgekomen. Het meeleven met geboorte van kinderen en vooral kleinkinderen van cursisten. De 'bonte avond', laatste lesavond, waarin de cursisten de les maken, een idee van een oud-collega van mij: powerpoint presentaties van een vakantie in Spanje of Latijns Amerika, een gedicht, de beginzin van een sprookje oplezen en de anderen laten raden om welk sprookje het gaat, een quiz, altijd grappige, bij het cursusjaar passende spelletjes, muziek, een uitleg van een schilderij van Goya. Natuurlijk besef ik dat de doelgroep een andere is dan die in het vo of mbo. Maar elke doelgroep heeft een specifieke aanpak nodig. Volwassenen zijn misschien kritischer, ze willen na elke les meer kunnen dan de les ervoor, ze willen een zinvolle besteding van anderhalf uur (en geen vijf minuten minder!). Geen anekdote, wel een tip, ooit gekregen, en die geef ik graag door: als een cursist onrustig is in de les omdat er net thuis iets is gebeurd, daar de tijd voor te nemen. Het klinkt een beetje als 'Do you want to talk about it?' maar het werkt. De cursist die door een buurman was lastig gevallen, de cursist die was aangereden maar wel naar de les kwam. Laat ze praten en binnen een kwartier kun je verder. Anders blijft die onrust dreinen.

Je bent al heel erg lang lid van de VDSN. Welk onderwerp/thema zou je graag een keer behandeld zien in een Foco of op een studiedag?

Een paar jaar geleden stond er een artikel in Foco over poëzie in de les. De workshop tijdens de studiedag van 2019 van Annemarie van den Brink en Trea Scholten (Tools voor Taal) vond ik erg leuk; ik had al bij een Landelijke Studiedag van Levende Talen in 2018 een workshop van hen gevolgd. Ik zou daar meer mee willen, het creatieve proces met taal, zonder je druk te maken of iets wel goed of grammaticaal of idiomatisch juist is geformuleerd. Meer aandacht voor een wat persoonlijkere manier van uitdrukken. Waarom je altijd houden aan de geijkte uitdrukkingen, waarom niet je eigen hyperbolen, metaforen, vergelijkingen verzinnen? Poëzie hoort hierbij. En dan ook de vormgeving hiervan. In de workshop van Marloes Mekenkamp tijdens de studiedag van maart dit jaar mochten de aanwezigen een stiftgedicht maken! Dus, graag meer over poëzie en creatief schrijven.

Mochten jonge, nieuwe docenten dit interview lezen, wat zou je ze willen zeggen of meegeven? Of zou je ze iets willen vragen? Dat kan natuurlijk ook!

Ja! Zoveel vragen. Ik doe even een greep. Hoe gaan jullie om met uitspraakkwesies? Steeds weer met voorbeelden en tongbrekers laten oefenen? Er zullen vele wegen naar Rome leiden maar ik heb de juiste weg nog niet gevonden. Welke draai hebben jullie gevonden in het moeilijke onderwerp van de verleden tijden? Wie heeft het geheim voor het leuk en beeldend behandelen in een groep van de subjuntivo, op een >

interactieve manier? En tot slot, en dan komt veel bij elkaar, wie spreekt in intervisiegroepjes met collega's over de problemen die je in een les tegenkomt en wie komt via probleem benoemen, vragen stellen, probleem herformuleren en adviezen geven tot een oplossing? En wat hier bij hoort: wie heeft ervaring met lesbezoeken van collega's? Waarom is daar zoveel weerstand tegen? Ik lees er graag over in Foco. Of stuur je suggesties naar secretariaat@vdsn.nl.

Wat ik graag meegeef? Wees niet bang fouten te maken, durf die toe te geven en kom ervoor uit dat je iets niet weet. Je kunt niet alles weten, we zijn geen wandelende (woorden)boeken. Maar kom wel je toezeggingen na: 'op dit moment weet ik het niet' - natuurlijk, als je naar huis fietst, schiet het woord of de juiste uitleg je te binnen - 'maar ik zoek het voor je op.' Ik vind mezelf geloofwaardiger als ik toegeef dat ik iets niet weet. Voor mij werkt het in ieder geval. Net zoals zeggen dat je je hebt vergist. Laat cursisten je helpen, ook zij kunnen opzoeken of leuk materiaal vinden, ook zij hebben ideeën. Maar ook hier: ik heb het misschien makkelijker met volwassenen. Durf van je lesboek af te wijken. Een boek is een leidraad. Oefeningen, opdrachten uit een boek kunnen vaak met één handomdraai,

spannender worden gemaakt. Gooi aan het begin van de les een net over je groep heen, maak cursisten nieuwsgierig, verras hen. Laatkomers beseffen dan dat het loont om op tijd te komen. Blijf niet te lang stilstaan bij één onderwerp. Dat is nog wel eens een van mijn valkuilen. Ik vond het destijds leerzaam te zien hoe stagiaires iets oppikten en bepaald gedrag van cursisten zagen dat ik niet (meer) zag. Al zit je jaren in het onderwijs, je bent niet de alweter. Dus jonge, nieuwe docenten: weet dat jij altijd iets in kunt brengen, dat je dingen ziet die wij, die lang in het onderwijs zitten, niet meer zien. Wij kunnen ook van jullie leren. Ik zou ook nog willen wijzen op het nut van bijscholing en nascholing, het volgen van jornadas didácticas, fysiek en online, van VDSN, Levende Talen, uitgevers. Voor de workshops, voor het contact met collega's, uitgevers, el Rincón del libro. Deskundigheidsbevordering hoort erbij, het hoort bij je lestaak en scholen hebben er een potje voor. Maak er gebruik van. Na een jornada ben je moe maar voldaan!

Tot slot, we hebben een prachtig vak en we geven les in een taal waar we van houden. Wees degenen die het Spaans op je pad hebben gebracht, dankbaar.

Reseña del libro

Marjanne Haitsma

El matrimonio de los peces rojos (2020)

Guadalupe Nettel (1973-)

Contenido "En estas cinco narraciones intensas y de atmósfera delicada, Guadalupe Nettel nos propone un cruce de caminos entre el mundo animal y el universo humano para hablar de temas tan naturales como la ferocidad de la vida en pareja, la maternidad 'cuando es deseada y cuando no lo es', las crisis existenciales de la adolescencia o los lazos inimaginables que pueden establecerse entre dos enamorados".

Por qué leerlo "El matrimonio de los peces rojos son espacios magistralmente contruidos en los que nos preguntamos cómo

y en qué momento se fraguan en nosotros las decisiones más íntimas y soterradas, aquellas que, sin sospecharlo, marcarán de manera definitiva nuestra existencia."

Lo que puede facilitar / dificultar la lectura El lenguaje generalmente es fácil; la estructura tampoco es difícil: las historias se cuentan más o menos en orden cronológico.

Experiencia lectora & reseña Leí este librito con mucho gusto. La escritora mexicana describe paralelos entre personas y otras especies (gatos, hongos, peces) de una manera fascinante y muy original. No es difícil leer los relatos. (Mariet, participante de HaLe).

"El jurado del premio Premio internacional narrativa breve Ribera del Duero, compuesto por Cristina Grande, Ignacio Martínez de Pisón, Samanta Schweblin, Marcos Giralte Torrente y presidido por Enrique Vila-Matas, valoró en El matrimonio de los peces rojos la alta calidad de su prosa, impecable tensión narrativa y unas atmósferas turbadoras en las que lo anómalo se aposenta en lo cotidiano."

Datos prácticos

Cinco relatos de unas 20 págs. c/u; en total 128 págs. No hay traducción al neerlandés. Disponible en PDF.

Cultuurbewustzijn getoetst?

Esther Schat

Hola profesor(a) de español:

¿Sueles trabajar con los contenidos culturales en tu clase de ELE? ¿Este toque cultural se ve reflejado en las pruebas que pones a tus alumnos? ¡Entonces te busco a tí! Como ya sabes, el 'vakvernieuwingscommissie' está actualizando el currículum de MVT, y 'cultuurbewustzijn' será uno de los 3 dominios en los nuevos programas de exámenes. Para mi investigación busco ejemplos y 'good practices' de cómo se evalúan los contenidos culturales en el ámbito de ELE.

¿Me puedes ayudar? Puedes subir cualquier tipo de documento: tareas, pruebas, exámenes, informes, etcétera. Gracias de antemano. Cuanto más ejemplos buenos tengamos, más fácil será dar forma a este nuevo dominio Cultuurbewustzijn. Si tienes una pregunta, no dudes en ponerte en contacto conmigo: e.schat@iclon.leidenuniv.nl

Universiteit
Leiden
ICLON

PRACTICUM Educatief

Media

**Meer weten over de beschikbare
methodes voor Spaans?**

**Vraag dan nu onze catalogus
aan of kom zelf kijken in onze
showroom in Waddinxveen!**

Practicum Educatief Media
Mercuriusweg 23g - 2741 TB Waddinxveen
www.practicumeducatief.nl - 0182-785035

Ideeën voor de zomer; inspiratie voor in Nederland en daarbuiten

Boeken

In deze Foco vind je al meerdere tips voor boeken van Spaanstalige schrijvers. Wil je graag komend schooljaar ook meer gaan lezen met je leerlingen? Lees dan alvast zelf boekjes die behalve de taalvaardigheid verbeteren, ook aandacht hebben voor cultuur. Dan kun je na het lezen met leerlingen hierover praten en schrijven in het Spaans. De boekjes zijn makkelijk online te bestellen via Nederlandse websites. Een paar tips:

- Agentes secretos y el mural de Picasso (beginners)
- Daniel el detective (beginners- over La tomatina)
- Los Baker van a Perú (gevorderde beginners- over een reis naar Peru)
- Los ojos de Carmen (licht gevorderden- over een verblijf in Ecuador)
- Vida y muerte en la Mara Salvatrucha (licht gevorderden- over bendeleven in LA)

Films

The border crossed us. Deze documentaire vertelt hoe politiechef Ramon Gonzalez, rechercheur Manuel Casas en agent Mayra Garza omgaan met de dagelijkse problematiek van een bestaan langs de grens. Langzaam wordt de onderlinge afhankelijkheid tussen politie en smokkelaar onthuld, een systeem gevangen in een eindeloze cyclus waarin de immigrant gevaarlijk vastzit. De documentaire speelt zich af in de kleine Texaanse grensplaats La Joya, waar veel migranten uit Latijns-Amerika de oversteek naar de Verenigde Staten proberen te maken. Voor meer informatie: Wat doet het met je als je, koste wat het kost, landsgrenzen moet bewaken? - 2Doc.nl Voor de trailer: THE BORDER CROSSED US officiële trailer NL - YouTube

The movie teller. Ontroerend drama van Lone Scherfig (An Education) over een jonge vrouw die haar talent als verhalenverteller gebruikt om de inwoners van een arm mijnstadje in Chili te vertellen over de prachtige films die ze in de bioscoop heeft gezien. Trailer: THE MOVIE TELLER | 13 juni in de bioscoop | officiële Nederlandse trailer (youtube.com)

Radical. Deze film zal misschien niet meer in de bioscoop te zien zijn, maar is vast binnenkort online te verkrijgen. Ook zeker de moeite waard om met leerlingen te kijken. Over onderwijs, gelijke kansen en hoge verwachtingen hebben van je leerlingen. Trailer: <https://youtu.be/L4DvLOUBZPQ>

Tips voor concerten/muziek in Nederland

- PACO PEÑA - SOLERA - Koninklijk Theater Carré Amsterdam (carre.nl)
- Spaanse zomeravond met meesterwerken van Ravel, Rodrigo en Bizet - Concertgebouw - Nederlands (helaas al uitverkocht, misschien nog via TicketSwap)
- Juanes - TivoliVredenburg (helaas al uitverkocht, misschien nog via TicketSwap)
- Amsterdam N1 Park - Juan Luis Guerra

Tentoonstellingen

Adios Españoles. Het beleg van Coevorden 1592 - Museumtijdschrift Stedelijk museum Coevorden, tot en met 30 juni 2024. Schatten van Voorne aan Zee - Museumtijdschrift, Historisch museum Den Briel, de 80-jarige oorlog en de slag op de Spanjaarden. Wie was Alva en wat was zijn inquisitie? Tot en met 29 september 2024.

Woon je in of nabij Utrecht? Houd dan regelmatig de website van het Instituto Cervantes in de gaten voor lezingen of films. Toekomstige Spaanstalige culturele activiteiten. Instituto Cervantes van Utrecht.

Op reis naar Spanje? Mocht je naar Spanje gaan maar nog niet weten waar naartoe? Op de website van de ANWB vind je bijvoorbeeld veel informatie en tips over een reis naar Baskenland. Daar kun je natuur, cultuur, lekker eten en strand met elkaar combineren. Ontdek de mooiste bezienswaardigheden van Baskenland | ANWB

Heb je zelf nog tips voor een boek, een film of een bijzondere bezienswaardigheid in Nederland, Spanje of Latijns-Amerika? Schrijf ons! foco@vdsn.nl

Colofón

Junta Directiva de la Asociación de Profesores de Español en los Países Bajos /
Bestuursleden van Vereniging Docenten Spaans in Nederland (VDSN)

Danielle Siems

presidenta / voorzitter
voorzitter@vdsn.nl

Trudy van Dommelen

administradora de web / webmaster
webmaster@vdsn.nl

Monique Witkamp

secretaria / secretaris
secretariaat@vdsn.nl

María Esther Bäumer

redacción / redactie
mebaumer@vdsn.nl

Carla Sánchez Kist

vocal / lid

FOCO es una publicación trimestral para los socios de la Asociación de Profesores de Español en los Países Bajos /
FOCO is een kwartaaluitgave voor leden van de Vereniging Docenten Spaans in Nederland (VDSN)
FOCO ISSN 1568-6863

María Esther Bäumer

vocal / lid
foco@vdsn.nl

Mieke Timmers

diseño / vormgeving
mieketimmers@gmail.com

Bejo druk & print, Alkmaar

impresión / druk
info@bejodruk.nl

Envío de colaboraciones

La redacción de FOCO determina si la aportación es apta para ser publicada, con o sin modificaciones. La decisión final es inapelable. Las colaboraciones han de ser enviadas en formato **WORD** a la redacción (foco@vdsn.nl), que se reserva el derecho de modificar el texto. El contenido del envío es exclusivamente responsabilidad del autor. No se aceptarán artículos de Internet que no sean del autor mismo ni artículos bilingües ni reseñas de libros traducidos al español. La redacción no será en ningún caso responsable por situaciones imprevistas en relación con derechos de autoría.

Altas/bajas socios

Para darse de alta como socio de la VDSN, visite la sección Asóciese en www.vdsn.nl.

Para darse de baja como socio deberá enviar un correo: administratie@vdsn.nl o mandar una carta a Administratie VDSN, Mercuriusstraat 37, 5345 LW Oss. La cuota anual es de 35 €; para estudiantes el primer año es de 25 € y después pasará a ser automáticamente 35 €.

Cambiar datos de socios

Para cambiar sus datos visite la sección Cambiar datos de socios en www.vdsn.nl.

Publicidad

Para pedir información sobre tarifas y para reservar espacio publicitario, póngase en contacto con la tesorera (penningmeester@vdsn.nl).

Los anuncios deben entregarse a la redacción (foco@vdsn.nl) listos para su publicación en formatos **JPEG, PNG** o **PDF**.

Kopij

De redactie van FOCO bepaalt of de kopij geschikt is voor publicatie, met of zonder aanpassingen. Het uiteindelijke besluit kan niet aangevochten worden. De bijdragen dienen in **WORD** formaat aangeleverd te worden bij de redactie (foco@vdsn.nl); deze heeft het recht de tekst aan te passen. De inhoud van de bijdrage is echter volledig de verantwoordelijkheid van de auteur. Artikelen van Internet (tenzij van de auteur zelf) worden niet geaccepteerd, noch tweetalige bijdragen en recensies van in het Spaans vertaalde boeken. De redactie is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor enige onvoorziene situatie met betrekking tot de rechten en plichten van de auteurs.

Lidmaatschap

U kunt zich als lid van de VDSN aanmelden via de rubriek Asóciese op onze website www.vdsn.nl.

Voor beëindiging van uw lidmaatschap dient u een e-mail te zenden aan administratie@vdsn.nl. Per brief kan ook: Administratie VDSN, Mercuriusstraat 37, 5345 LW Oss.

De contributie bedraagt € 35,- per jaar. Voor studenten het eerste jaar € 25,-; dit bedrag wordt vervolgens automatisch omgezet in € 35,-.

Wijziging gegevens

Voor adreswijziging e.d. raadpleegt u de rubriek Cambiar datos de socios op onze website www.vdsn.nl.

Advertenties

Voor informatie over de tarieven en om advertentieruimte te reserveren, neemt u contact op met de penningmeester (penningmeester@vdsn.nl).

Advertenties dienen volledig vormgegeven te worden ingeleverd bij de redactie (foco@vdsn.nl), in **JPEG, PNG** of **PDF** formaat.

NUESTRAS HORAS SON MINUTOS
(UANDO ESPERAMOS SABER,
Y SIGLOS (UANDO SABEMOS
LO QUE SE PUEDE APRENDER

ANTONIO MACHADO

